

TINA ANDERSEN

Når langt er godt

— DERFOR SKAL DU LAVE JOURNALISTISKE FORTÆLLINGER
OG SÅDAN GØR DU

TINA ANDERSEN

forfatter

Hun opdagede i 2001, at der var amerikanske journalister, der tænkte i historier på "hendes" måde og skrev... vidunderligt, nærmest litterært. Siden har hun specialiseret sig målrettet i fortællende journalistik og haft travlt med at undervise i den gode historie med et stadigt snævrere fokus på lange journalistiske fortællinger og kreativ skrivning. Tina har coachet hundredvis af studerende, uddannede journalister og formidlingsmennesker fra idéudvikling til færdig fortælling, nu også skønlitteratur. Uddannet fra DJH i 1994 og cand.public fra SDU i 2009 med speciale i fortællende journalistik tilsat skønlitterære plotkurser og internationale filmkurser i story, dramaturgi og genrer. Engang journalist på Det Fri Aktuelt og senest fagmedarbejder på DMJX med fortællingen som sit kerneområde, men først og fremmest selvstændig erhvervsdrivende, der brænder for fremtidens journalistik.

Når
langt
er
godt

– DERFOR SKAL DU LAVE JOURNALISTISKE FORTÆLLINGER
OG SÅDAN GØR DU

NÅR LANGT ER GODT

- Derfor skal du lave journalistiske fortællinger og sådan gør du

Udgivet juni 2018 af Pressens Uddannelsesfond
Skindergade 7, 1159 Kbh. K

Kontakt: Michael Aage Jensen
maj@pressensuddannelsesfond.dk
+45 2345 0252

Forfatter: Tina Andersen, AndersensBureau
Forside: Hørbye Grafisk Design
Design og layout: Hørbye Grafisk Design
Korrektur: Else Bjørn
Tryk: The Print People
ISBN: 978-87-970647-0-2 (paperback)
ISBN: 978-87-970647-1-9 (e-bog)

Denne bog er finansieret af en donation fra Svenningsens Fond,
der også støttede en konference om lange formater i efteråret 2017.

Uddrag af bogen kun efter aftale med Pressens Uddannelsesfond.
Bogen er også tilgængelig som e-bog på www.pressensuddannelsesfond.dk

INDHOLD

DEL 1 NÅR LANGT ER GODT

INTRODUKTION 6

GODT I GANG - LANGT IGEN 11

DEL 2 GØR DET GODT: GRUNDMETODER

FIRE SPOR 18

STRUKTUR SOM I EN FILM 29

DEL 3 NY DANSK JOURNALISTIK

KONSTRUKTIVE TANKER OG FEATURES 39

DIGITALT 51

EFTERSKRIFT 60

KILDELISTE 62

OM PU 63

DEL 1

NÅR LANGT ER GODT

INTRODUKTION

– *Kunne du være interesseret i at skrive en e-bog om lange journalistiske formater i Danmark, en slags opsamling på konferencen 'Når langt er godt', som PU holdt i efteråret? Jeg har også sendt dig en mail, du kan bare lige vende tilbage...*

Denne lille e-bog er en kærlighedserklæring til fortællende journalistik, konstruktive tanker og lange journalistiske fortællinger. Men den har mere på hjerte. Målet er for det første at gøre dig klogere på, hvordan danske medier bruger og ser potentialet i lange journalistiske fortællinger.

For det andet at konkretisere, hvad der egentlig skal til, for at langt bliver godt – ved at give dig indblik i nogle af de bedste danske fortælleres arbejdsmetoder og erfaringer. I håb om at inspirere dig til selv at eksperimentere med de lange formater og blive endnu bedre til at fortælle journalistik.

For det tredje vil vi med bogen gerne fokusere på alternative måder at tænke journalistisk indhold og form på. Måder, der tiltrækker, fastholder, berører, engagerer og gør modtagerne klogere på verden og livet – måder der er med til at bygge bro til borgerne til glæde for samfundet og demokratiet. Vi zoomer ind på ny dansk journalistik i skikkelse af konstruktive features og langtidsholdbare digitale fortællinger.

Der er i danske medier bred enighed om, at potentialet for digitale fortællinger er stort, men samtidig også en bevidsthed om, at det er en investering at lave langtidsholdbare fortællinger. For hvis fortællingen skal være langtidsholdbar såvel i betydningen tilgængelig online som i betydningen tidløs og interessant i mange år frem, kræver det omtanke, grundighed og høj kvalitet. Både indhold og form skal kunne bære det.

En bæredygtig vej kunne være at tænke konstruktivt, fremadrettet og løsningsorienteret. Rette opmærksomheden mod at lave kritisk journalistik, der give borgerne et retvisende billede af verden på godt og ondt.

Beskeden lå på min telefonsvarer en frostklar decemberdag på Island, hvor jeg havde interviewet hestemennesker, smovset jomfruhummer på Fjöruborðið og været i hummerhimlen for anden gang mit liv (den første var på Cuba).

OM JEG VILLE!

En anden bæredygtig vej kunne være at udnytte potentialet i fortællende journalistik endnu mere og mere bevidst. Ikke alene bruge den som en måde at fange folks opmærksomhed og fastholde den på, men kende de bagvedliggende psykologiske mekanismer, der gør, at vi mennesker bruger fortællinger – fiktive som virkelige – til at skabe orden i kaos og forstå verden – blive klogere også på os selv. Jeg ved det fra

otte måneders fordybelse i kandidatspecialet ”At fortælle journalistik så verden er til at forstå”. Vi har brug for den, fortællingen, og det kan vi bruge til noget i journalistikken.

I øvrigt, den konstruktive tankegang kan nemt kobles til den fortællende journalistik. Især når man lægger mere i den fortællende journalistik end litterære virkemidler og dramaturgiske kneb. Og det gør vi faktisk i vid udstrækning her til lands. Vi har nemlig taget den amerikanske fortællebølge til os, der ramte Danmark i 2001 med ikonerne Tom French og Mark Kramer hentet ind fra USA ved Center for Journalistisk Efteruddannelses, CFJE’s første af en håndfuld årlige konferencer om fortællende journalistik. Og 90’ernes narrative fortælle-bevægelse ville mere end give gode læseoplevelser. Tro mod denne bevægelse definerede jeg i mit speciale fortællende journalistik sådan her:

”Fortællende journalistik er fakta, der perspektiverer almindelige menneskers liv i fortællinger med en begyndelse, en midte og en slutning ved at bygge på kendsgerninger, skrevet som fiktion – med det formål at engagere læserne og give dem indsigt i nye sider af virkeligheden.”

Velvidende selvfølgelig, at fortællingens struktur, metoder og fortælletekniske greb til enhver tid flittigt bruges i andre sammenhænge. Det er selve fortællingen, der afslører, om der er tale om hardcore fortællende journalistik eller ”bare” brug af narrative virkemidler. De to væsentligste karakteristika ved fortællende journalistik er i denne kontekst for det første, at den plotter og bruger narrative virkemidler uden at være fiktion. For det andet, at den bringer almindelige mennesker og hverdagens universelle historier ind i medierne, finder og fortæller det store i det små.

Begrebet fortællende journalistik bliver helt sikkert også brugt i bredere betydninger i denne bog, men jeg forsøger at være så tydelig som muligt undervejs. Og jeg forsøger i det hele taget at undgå begrebsforvirring, men det er svært i et fag, hvor få begreber er præcist definerede, og der ikke nødvendigvis er konsensus om de definerede begreber. Lev med det.

Vi er ude i snæver kategori af tilbud, som jeg prompte og uden tøven slår til på. Så må jeg planlægge mig ud af resten.

– JA, helt vildt gerne, skrev jeg derfor i en mail og spurgte samtidig til tidshorisonten.

Jeg fastholder betegnelsen fortællende journalistik, fordi vi har en nogenlunde fælles forståelse af, hvad dens særlige kendetegn er. Og fordi fortællende journalistik netop adskiller sig fra traditionel journalistik ved at *fortælle* journalistik fremfor at referere eller genfortælle. Journalistikken vises frem med scener, dialog, sigende detaljer, panoramiske essenser, tanker og følelser.

Jeg har talt med den amerikanske fortælle-bevægelses frontfigur og tidligere Harvard-professor Mark Kramer om, hvilke betegnelser der er i spil i USA netop nu. Man

bruger fortsat 'narrative journalism' om kort fortællende journalistik, ligesom 'creative nonfiction', 'literary nonfiction' og 'non-fiction novel' er i brug, for "Magazine and book writers don't say longform, of course," som Mark siger. Men andre lange formater går altså i dag under betegnelsen longform. CNN-digital redaktør Jan Winburn bekræfter, at man er gået fra longreads til longform, fordi det mere præcist dækker over det reelle indhold, der jo ikke længere nødvendigvis eller alene er "reads".

Herhjemme kalder vi dem longreads, specialhistorier, fortællinger, indblik, features, webdoks, multimediefortællinger, digitale longreads, visuel storytelling og digitale fortællinger. Jeg holder mig så vidt muligt til digitale fortællinger (der for mig dækker longform), journalistiske fortællinger og fortællende journalistik – bevidst om, at ikke alle nævnte formater nødvendigvis formidles fortællende.

Uanset hvad vi kalder dem, går essentielle principper igen på tværs af platforme ligesom grundmetoder og arbejdsprocesser langt hen ad vejen og på afgørende punkter er de samme. Uafhængigt af hinanden er de otte interviewede journalister i denne bogs del 2 og 3 enige om, at:

- man skal idéudvikle og tænke både form og indhold fra start
- selve historien er det allervigtigste, holder den ikke, er resten omsonst
- det er ikke nok at formen er god, det er heller ikke nok, at historien er det
- det virker ofte bedst og stærkest, når man folder den større historie ud igennem konkrete mennesker i et handlingsforløb
- det handler om at lade indholdet finde sin form.

Også denne bog forsøger at lade indholdet finde sin form og gøre en faglig snak så læseværdig og vedkommende som muligt. Forhåbentlig demonstrerer den, hvordan en stump scene og dialog hist og her kan være et frisk pust, og at dramaturgiske overvejelser kan være en hjælp til at få struktur på helt udramatiske tekster.

- Vi vil gerne have e-bogen med til Folkemødet i juni – i fysisk form.

Nå men så var planlægningen af første halvår 2018 jo en ommer! Lug alt overflødig ud af kalenderen, send opgaver videre, find solid studentermedhjælper og ryd kalenderen fuldstændigt i tre uger til fokus og skrivefase. Snert op ad deadline kunne sidstnævnte lade sig gøre. Derfor er denne bog er i sandhed et journalistisk produkt.

Det er et journalistisk produkt, ikke en akademisk afhandling eller en videnskabelig undersøgelse. Derfor bruger jeg heller ikke fodnoter, det ville være pseudo-akademisk og forstyrre teksternes flow og rytme. Ligesom jeg tillader mig at konstatere og konkludere – skrive for egen regning – når jeg har belæg for det. Uden nødvendigvis at angive fem teoretikere og tre rapporter direkte i teksten og endda også på baggrund af min egen ekspertviden efter 17 års nærkontakt med journalistiske fortællinger teore-

tisk, akademisk og journalistfagligt. Jeg tillader mig med andre ord at træde i karakter som fortæller, ligesom jeg har lagt nyhedsstemmen fra mig.

”Aviserne er ude af trit med befolkningen,” konkluderede medieforsker Jørgen Poulsen for 20 år siden i Danmarks dengang hidtil største læserundersøgelse ”Måske-læserne”. Han anbefalede ”at justere nyhedskriterierne og bringe færre ”journalist-begivenheder” med pressemeddelelser, telegrambureau eller lignende som kilde og i stedet for gøre mere brug af mennesker som kilder; flere historier tæt på læsernes hverdag, identifikation, oplevelse, mere om konsekvenser og handlingsanvisninger i forbindelse med de dækkede emner samt enklere og mere tydelig sprogbrug og artikel-opbygning.”

Det er i vid udstrækning, hvad både konstruktiv og fortællende journalistik på hver sin måde, og med overlap, bestræber sig på at gøre. Poulsen talte dengang om ”det syntetiske univers” og beskrev begrebet sådan her:

”Journalisterne er i et syntetisk univers sammen med samfundets elitepersoner uden forbindelse til læsernes virkelige verden. Derfor forsvinder læsernes vurderingskriterier og relevanshorisonter ud af redaktionsmødets og redaktionssekretariatets horisont for, hvad der er relevant.”

Den virkelighed er heldigvis i opløsning. Danske medier har, ikke mindst takket være målinger på nettet, føling med modtagerne og er godt i gang med at bygge bro til borgerne. 90érnes amerikanske fortælle-bevægelse blomstrer mere end nogensinde før i Danmark – især digitalt.

Bogen her er blevet til på baggrund af interview med Morten Frich, Line Holm, Jakob Moll, Ulrik Haagerup, Nanna Schelde, Stinne Andreasen, Kim Schou, Henrik Kastenskov, Jan Winburn, Camilla Carlson og Helene Jepsen, Mads Sandemann, Marianne Due, Nicolai Kampmann, Troels Behrendt Jørgensen, Claes Senger Holtzmann og Erik Bjerager. Desuden en række mailsvar samt en længere messenger-snak med Mark Kramer, der stadig er dybt forankret i amerikansk fortællende journalistik blandt andet som stifter og tilrettelægger af Boston Universitetets årlige NarrativeArc Conference.

Chefredaktører og digitale chefer på danske landsdækkende og regionale medier har haft mulighed for at fortælle, hvordan man på deres medie arbejder med lange journalistiske fortællinger, og hvad erfaringerne siger. De væsentligste skriftlige/digitale kilder fremgår af kildelisten bagefter bogen.

Naturligvis er der faldgruber, potentielle problemstillinger, vilkår og etik man som journalist bliver nødt til at forholde sig til og være sig bevidst, når man arbejder med fortællende journalistik kort som lang. Den snak og tilhørende løsningsforslag er det ikke muligt også at favne i denne bog. Det gør jeg til gengæld i en kommende antologi

‘Danske fortællere’, hvor også store dele af dette indhold bliver gengivet med det formål at komme rundt om hele arbejdsprocessen og fortællingens farer og fristelser.

Jeg vil godt benytte lejligheden til at takke alle jer, der har valgt at bidrage til projektet, i særdeleshed de otte journalister, bogens del 2 og 3 er bygget op omkring. Tusind tak for jeres tid og tålmodighed.

STOR tak til Michael Aage Jensen fra Pressens Uddannelsesfond dels for at tilbyde mig opgaven og give mig frie tøjler i processen; dels for super sparring og solid feedback undervejs – og for uvurderlig hjælp og hurtig respons på nærmest alle tider af døgnet i dagene op til deadline, der syntes at komme sprintende i mod os.

Tak til journaliststuderende Niels Vesterlund Mathiesen for at springe til med kort varsel og gå cool og ydmygt til opgaven med at ringe svar hjem og lave korte interviews med en god håndfuld mediechefer. Og til min makker og grafiker Vicky Hørbye for lækkert layout og godt, sjovt samarbejde.

En helt særlig tak til min yndlingsfamilie for deres tålmodighed, omsorg og fulde opbakning til dette projekt herunder knap tre ugers skrive-hi i en campinghytte ved Ajstrup Strand. Ekstra tak til min søn Simon for at læse korrektur og finkæmme for eventuel selvfed selvhøjtidelighed og andet støj.

Tina Andersen
Ajstrup Strand, maj 2018

GODT I GANG – LANGT IGEN

De danske medier, der har satset størst på lange journalistiske fortællinger, og som er gået *all in* digitalt på kreativitet, kvalitet, metodebevidsthed og mod oplever positive resultater, det er umuligt at fejlfortolke. Mens de medier, der har brugt mindst krudt på at lege med de journalistiske fortællinger er lidt mere tøvende i deres vurdering af, hvor stort potentialet og den målbare effekt er. Dog er der bred enighed om, at potentialet i den journalistiske fortælling er stort – både blandt chefredaktører, digitale chefer og fortællende journalister. Men man skal vælge de rigtige historier – og indfaldsvinkler.

- Det er mit indtryk, at man på alle aviser har fundet ud af, at det, der virkelig rykker, er lækkert skrevne fortællinger. Det hænger sammen med, at vi på medierne i dag er afhængige af, at folk gider dele vores ting på de sociale medier. Og du deler det, som du synes, er klogt og velfortalt. Det som har berørt dig på en eller anden måde. Det, tror jeg, er en drivkraft bag, at fortællingen har fået den her position, siger Berlingskes featurejournalist Line Holm.

Også Kristeligt Dagblads digitale redaktør Stinne Andreasen ser et stort potentiale:

- Tiden er for længst løbet fra at tjene penge på hurtige, små og ensidige nyheder, som alle kan få gratis alle vegne. Hvis man skal have nogle til at betale for digitalt indhold, så er det blandt andet de digitale fortællinger, man skal satse på, fordi det er her brugerne kan mærke, de får noget for pengene, som de ikke kunne have fået gratis et andet sted.

Netop Kristeligt Dagblad er i førertrøjen, hvad digitale fortællinger angår herhjemme. Avisen har vundet guld de to gange, Danske Medier har uddelt digitale priser, i 2017 og 2018. Det kræver mod, vilje og villighed til at eksperimentere og fejle, er de fremmeste inden for digitale fortællinger enige om.

- Det er altafgørende, at mediets chefer bakker op om at eksperimentere og prøve skøre ideer af vel vidende, at man måske fejler. Ellers gentager longread-formatet sig selv, og så bliver det uinteressant. Overraskelse er vigtig i digitale fortællinger, pointerer Stinne Andreasen.

Også andre aviser og elektroniske medier satser stort på den journalistiske fortælling. DR har for få måneder siden skabt en redaktion for digitale fortællinger på tværs af institutionen. Også på TV2 har digitale fortællinger stor opmærksomhed.

- Vi satser hårdt på det. Vi kalder det visuel storytelling og har gode resultater. Vi har desuden testet en standard artikel overfor en feature, og featuren havde bedst læsetid, siger chefredaktør for digitalt indhold, Kristoffer Pinholt.

Når man siger web først på TV2, mener man, ifølge Pinholt, artikler på web. De fleste af TV2's brugere foretrækker at læse de lange formater på mobilen, og de bruger

længst tid på de digitale fortællinger, som altså her kaldes visuel storytelling og i øvrigt også får flere klik end traditionel journalistik, men siger Kristoffer Pinholt:

- Rubrikken er 90 procent afgørende for antallet af klikes. Derfor handler det om, hvor god en rubrik, du kan lave. Du kan lave lidt bedre rubrikker på de lange historier, for de er per definition lidt bedre historier.

LANGE FORTÆLLINGER ER IKKE KUN TIL TRAGEDIER

Den historie, som TV2's brugere har brugt mest tid på nogensinde, er fortællingen om en DSB-chef, der forsvandt. Rubrikken lyder: 'DSB-chefen Søren efterlod kone og to små børn – 13 år senere ringede telefonen pludselig'. På Jysk Fynske Medier ligger 'Shit, det er Hanne' helt i top, en rekonstruktion af, hvad der skete, og hvordan Hanne har det i dag efter en voldsom bilulykke midt i Esbjerg for nogle år siden.

Fascinerende, ekstreme fortællinger, og der er nok en tendens til fortrinsvis at folde den type historier ud i Danmark, men den journalistiske fortællings potentiale emnemæssigt er langt bredere. Det er et spørgsmål om at få vendt det anderledes i hovedet fra start, om indfaldsvinkler – om at idéudvikle på nye måder med fortælling for øje. Uanset om det er kort eller langt. Redaktør på CNN Digital Jan Winburn er blandt de bedste til det i USA, hun har endda nedfældet metoder at tænke i historier til fortælling på. Fx hvem har noget/mest på spil, zoom ind og fold historien ud fra en snæver, nær synsvinkel, vend historien på hovedet og gå imod strømmen og led efter de grå nuancer.

Berlingskes Line Holm peger på et potentielt problem:

- Fortællende journalistik i Danmark lider tit af, at det ikke handler om noget og mangler kant. Så bliver det bløde historier uden samfundsmæssig relevans, som typisk handler om folk, der er syge, eller en personlig udviklingshistorie. Men den udviklingshistorie kan jo også tages op med et samfundsmæssigt perspektiv og problematik. Det må godt indeholde en samfundskritik, synes jeg.

Også Kristeligt Dagblads chefredaktør Erik Bjergager ser nogle begrænsninger:

- Hvis fortællingen er god, hvis historien er godt fortalt, mener jeg, at der er et kæmpe potentiale for den lange digitale fortælling. Men der er nok også nogle begrænsninger ved den. Vi kan i hvert fald konstatere, at der er emner, som er af en tungere samfundsmæssig karakter, der har sværere ved at få samme læsetid, som de mere menneskeorienterede beretninger, der formidles med større lethed i nogle meget lange formater end mere kompliceret stof, som fx EU's budget og dansk politik i al almindelighed.

- Udviklingen på Zetland er for mig et lyspunkt i en ellers uoverskuelig situation, fordi Zetland lige præcis laver mange af de bredere samfundsorienterede artikler – og der er en købsvilje. Spørgsmålet er, hvordan man får formidlet den købsvilje nedad i samfundet, så den ikke kun findes hos en lillebitte elitær, veluddannet del af befolkningen, uddyber han.

Kunne det også handle om, hvem vi skriver til? Hvem skal kunne forstå det her? Hvad har primær-målgruppen brug for at vide, for at det bliver meningsfuldt? Hvordan kan vi friste og engagere dem, vi først og fremmest skriver til?

Det er bestemt ikke alt og alle emner, der kan og skal foldes ud som fortællende journalistik eller lange digitale fortællinger. Omvendt er det bestemt muligt også at fortælle væsentlige samfundshistorier gennem fx hardcore (undersøgende) fortællende journalistik. Amerikanske Anne Hull gør det i dansk oversættelse i Mark Kramer og Ole Sønnichsens 'Virkelighedens fortællere' med seriefortællingen 'Et bedre liv'. Hun gør det i sin pulitzervinder fra 2008 'Soldiers Face Neglect, Frustration At Army's Top Medical Facility' og i mange andre fortællinger i løbet af de 17 år, hun var journalist for The Washington Post.

De bedste amerikanske undersøgende fortællere skriver væsentlige samfundshistorier på stribe som fortællende journalistik – i lang form. Amerikanerne har altid haft førertrøjen her, og det bugner med velfortalte, vigtige fortællinger på medier som The Washington Post, The New York Times og CNN Digital.

- En avis som The Washington Post er Så velskrevet. Vanvittigt dygtige journalister har de. Hardcore samfundsproblematikker koft ned til fortællingen om et enkelt barn eller en enkelt familie, siger Line Holm.

Også mindre medievirksomheder med alternative forretningsmodeller gør indtryk. MediaStorm insisterer på at lave kvalitetsjournalistik, der viser livet og hjælper folk til at forstå den komplekse verden, vi lever i – gennem "Cinematic Narratives". Og digitale Narratively folder på femte år med succes almindelige menneskers ekstraordinære historier ud.

HVAD KAN TWITTER IKKE?

"Det har vi da ikke tid til" kunne godt være en fair tanke for hårdt pressede mediefolk. Men måske er der ikke tid til at lade være? I hvert fald er det også et spørgsmål om rutiner og prioritering. CEO på Constructive Institute Ulrik Haagerup holdt for en del år siden et oplæg om undersøgende journalistik og oplevede en deltager blive sur og stødt over at skulle høre et oplæg om det. Han husker samtalen sådan her:

- Hvorfor snakker du om undersøgende journalistik, det har vi jo ikke tid til.
- Hvorfor har I ikke tid til at lave nogle historier, det tager lidt længere tid at lave? Så I har en god historie på torsdag, spurgte Ulrik.
- Jamen det har vi ikke tid til.
- Hvorfor ikke?
- Fordi vi skal lave otte historier hver morgen, svarede deltageren.
- Hvorfor skal I lave otte historier hver morgen?

- Ellers kan vi ikke fylde fladen.
- Jamen har I lavet en kontrakt med lytterne om, at der *skal* være otte historier hver morgen. Kan I ikke bare spille en ekstra plade?

- Det havde de ikke tænkt over. Men det kan man jo godt. Folk tæller ikke, om der er syv eller otte eller færre historier. Det er ikke vigtigt. Folk har ikke brug for mere, de har brug for bedre, siger Ulrik Haagerup og fortsætter:

- I den journalistiske kultur møder man altid et ”det kan ikke lade sig gøre, medmindre vi bliver flere”. Jo, det kan det godt, hvis der er noget andet, vi lader være med at lave. Vi kunne gøre tingene anderledes ved fx at erkende, at vi sgu nok ikke kan slå Twitter. Vi kan ikke hamle op med det faktum, at en hvilken som helst borger på planeten jorden efterhånden har det, der svarer til en OB-vogn i lommen og kan sende direkte i HD-kvalitet fra en hvilken som helst begivenhed, netop som den opstår. Og ved at erkende, at folk ikke tæller det antal historier, et medie bringer.

På JyskeVestkysten har man i omegnen af 60 deadlines i døgnet. 60! Som chefredaktøren siger:

- Vi har jo løbende deadlines døgnet rundt på vores forskellige redaktioner, så vi hele tiden har et flow på jv.dk. Til forskel fra før, hvor vi kun havde deadlines om aftenen. JyskeVestkysten tænker i dag al journalistik digitalt først og derefter print. Man benytter sig af en digital værktøjskasse i forhold til at kunne lave tidslinjer, interaktive kort, lister og i forhold til at kunne bruge videoer og sociale medier som en integreret del af journalistikken.

- Det bruger vi meget mere, end vi gjorde for bare et år siden, og vi har øget trafikken i kraft af det. Også på det vi kalder features, altså de lange fortællinger, hvor vi benytter os af flere digitale virkemidler, end vi gjorde tidligere, siger Mads Sandemann.

Jysk Fynske Mediers data- og analyseredaktør Claes Senger Holtzmann supplerer:

- Vi kan se, at vi ikke får meget ud af at lave lange fortællinger på historier, der ikke er relevante og interessante for vores brugere. Derfor satser vi nu i høj grad på at ramme de rigtige historier. Hellere lave lidt færre fortællinger, hvis vi bare rammer rigtigt. Desuden er den gennemsnitlige læsetid hos os højere på mobil og tablet, end den er på desktop, folk læser gerne langt på telefonen.

Så hvad er det, Twitter ikke kan? Det er i hvert fald lange formater. Og langsomhed. 1874 dage havde dobbelt pultizervinder Paul Sapolek vandret i den menneskelige migrations fodspor, da hans 55. milepæl blev publiceret den 18.5.2018. Og han har langt igen. For 'Out of Eden' er et årti-langt eksperiment i slow journalism, som National Geographic introducerer med 'Slow Down, Find Humanity'. Folk kan få trang til slow food – og slow journalism. En langsom livline midt i alt det flygtige. Og en digital livline for trykte medier i særdeleshed til at redefinere sin rolle i verden.

- Det er ikke mange år siden, man havde en idé om, at de lange formater skulle være på print, og de digitale formater var meget korte snaps. Men måske er det omvendt eller i hvert fald anderledes. Måske er der netop digitalt en mulighed for ovenikøbet ved hjælp af både tekst, lyd og billeder og grafik og al mulig andet at forklare komplicerede sammenhænge passioneret og originalt, funderer Ulrik Haagerup.

9 UD AF 10

”9 ud af 10 nye abonnenter kommer fra en longread, de har læst på nettet” sagde Kristeligt Dagblads chefredaktør Erik Bjerager på PU-konferencen ’Når langt er godt’ i september 2017. Alligevel er vi i Danmark kun lige begyndt – eller godt i gang, alt efter hvem i den danske digitale fortællings førerfelt, man spørger.

- Vi er på vej. Det er helt tydeligt, at der i Danmark indtil videre ikke er blevet lagt de samme ressourcer i det udviklingsmæssigt med design og så videre, som der fx er i Norge og England. Det har ikke været det helt store satsningsområde, men er ved at blive det, siger DR’s redaktør for digitale fortællinger Kim Schou og fortsætter:

- Politiken er det bedste eksempel på det. De har i mange år haft Magasinet, som jo egentlig ”bare” var gode historier med gode billeder. Og nu er de endelig begyndt at bruge de muligheder, der er digitalt.

Politikens digitale direktør Troels Behrendt Jørgensen er helt klar over, at der er langt igen. Men de digitale fortællinger har stået højt på dagsordenen, siden han startede på avisen for halvandet år siden.

- Vi laver nu to til fire om ugen med video, lyd og grafik. Vi har afsat medarbejdere til det og har en ambition og en forventning om, at det de laver, er godt. Vi har fået lavet en supertemplate, som er en slags skabelon, til den digitale fortælling. Vi vil derhen, hvor vi udnytter mere af nettets potentiale, siger han.

Også på Politiken kan man se, at folk bruger mest tid på de lange formater. Den gode journalistiske fortælling, der kommer med god visuel formidling, får mest af læsernes tid. Halvdelen læser på computeren, 40 procent på mobilen og resten på tablets. Om trent samme fordeling som på andre artikler.

- Stærk journalistik virker. Det allervigtigste er den stærke journalistik. Der skal være så høj værdi som muligt i det, man betaler for, siger Troels Behrendt Jørgensen.

Politiken tilbyder desuden stærke lydfortællinger – frit tilgængelige podcasts blandt andet produceret af Third Ear, som virkelig forstår at finde og fortælle en god historie, hvor man som lytter opslugt drives frem af fortællingens kraft og magi.

- Det nye er, at *alle* bliver bedt om at tænke over, hvordan de formulerer sig. Alle skal ikke nødvendigvis lave længere formater, men alle skal fortælle historien godt. Fordi medierne er pressede, er man tvunget til ikke at tage læserne for givet. Derfor bliver

man nødt til at servere noget appetitligt for dem, siger featurejournalist Line Holm. Kristeligt Dagblads chefredaktør understreger, at ”der i meget høj grad er kommet mere fokus på form” hos dem. Mens Jydske Vestkystens chefredaktør siger:

- Det kræver meget af en artikel, i forhold til indhold, vinkling og sprog, at folk gider læse den til ende. At de tænker, det her gider jeg godt bruge min tid på. Det er afgørende, at folk netop har den oplevelse.

- Jeg ved ikke, om vi kommer til at lave flere eller færre fortællinger end tidligere – men dem, vi kommer til at lave, vil have langt større værdi, end dem vi tidligere har lavet på print, lyder det fra Jysk Fynske Medier Claes Senger Holtzmann.

- De gode historiefortællere får god plads og opmærksomhed. Egne nyheder spiller selvfølgelig stadigvæk en central rolle, men de skal også være godt fortalt. For nogle år siden følte man sig som en lidt truet art som fortæller. I dag er der blandt graverjournalister enormt fokus på, at de skal være bedre til at fortælle historierne. Ingen læser 8000 tegn, der er dårligt fortalt, siger Line Holm.

Forlagschef for nonfiktion på JP/Politikens Forlag Kim Hundevadt har netop holdt oplæg om undersøgende journalistik i bogform på en europæisk konference for graverjournalister i Belgien, hvor hans hovedpointe var, at graverne, ud over at grave, skal dygtiggøre sig i fortællende journalistik, hvis de vil nå et bredt publikum.

”Folk vil vide noget om folk”, lød rubrikken på en NiemanReports artikel i april 2018 med det fokus, at miljø-journalistikken fejler, når vi glemmer folk og laver journalistik blottet for mennesker. Og som Erik Bjerager siger:

- Jo mere vedkommende journalistik er, desto større sandsynlighed er der for, at mennesker vil betale for den.

DEL 2

GØR DET GODT: GRUNDMETODER

FOTO: LINDA KASTRUP

MORTEN FRICH – Års fascination af ”Alle Præsidentens Mænd” og en onkel, der til Mortens forsigtige ”Jeg tror, jeg vil være journalist” under studenterfesten, svarede: ”Det kan du ikke blive, hvad vil du så være?” drev ham ind på journalisthøjskolen.

Siden har et oprigtigt ønske om at forstå verden og opnå en til tider uopnåelig indsigt drevet ham. ”Jeg er alt for sød og pæn, men jeg finder en menneskejæger frem professionelt,” siger han selv. En jæger, der også leder efter sårbarhed og det såre menneskelige i sine hovedkarakterer og en af de mest nærværende danske journalister, jeg har nogensinde mødt – og samtidig en af de mest passionerede.

Morten er årgang 1973, uddannet på Danmarks Journalisthøjskole i 1999 og Cavlingvinder i 2008 for den dagsordensættende, flermediale serie ’Forbrydelsen’, der påviste store mangler i en en opreklameret politireform. Og så er han tidligere leder af gravergruppen på Berlingske, menig på Information og nu nyhedsredaktør på Politiken.

FIRE SPOR

Som en skygge gled en sort Range Rover ned ad Tåstrupgårdsvej. Rami så den straks. Ingen ejede sådan en bil i deres kvarter.

Han stod i aftenmørket og pjattede med sin lillebror Hazim ved sin bil på parkeringspladsen. Det var tretten dage før julen 2007. En svag vind blæste fra nord-nordvest, vejret holdt tørt med en tre-fire graders varme. Nogle børn spillede fodbold i gadelyset nede foran langblokken.

Range Roveren nåede enden af vejen, vendte og kørte tilbage. Føreren af bilen udpegede ham, gættede han på.

Rami hørte råb fra en af svalegangene, vagterne så det samme som han. To af dem forlod posten og fandt to maskinpistoler frem fra skjulestederne. Det tog under et minut, så var de tilbage.

Nu kom de. ”Kusserne” fra Brøndby Strand. Nu.

Om et øjeblik skulle Rami dø.

”Hvad er det, jeg gør, når jeg gør det, jeg lige gjorde?”

Sådan spørger Politikens nyhedsredaktør Morten Frich typisk på kurset ’Kreativ skriveworkshop’ fem-syv minutter inde i sit oplæg om virkelighedens komplekse karakterer og arbejdet med at forstå, hvordan det er at være de andre – efter at have disket op med en eller flere stumper fortælling. Han kravler et øjeblik op på metaplan sammen med tilhørerne, hvor vi forholder os til, hvad der lige skete og hvilke greb, han brugte. I fællesskab når vi frem til, at han sætter scenen, tilbageholder information og bygger spænding op ved at stoppe midt i et spændende moment, hvor vi rigtig gerne vil vide, hvad der videre sker, hvordan Rami klarer det og ikke mindst: Hvordan går det til, at det her foregår i vores samfund, og hvad handler det i virkeligheden om? Morten bruger mundtligt præcist de samme greb, som han benytter på skrift. Han har sine tilhøreres fulde opmærksomhed, og han forstår at fastholde den. Han har for længst fundet sin indre fortællerstemme og kender den dramaturgiske spændingskurve. Nu kan han fylde lidt interessant og vigtig viden på tilhørerne. I Mortens univers er der to slags historier: afsløringer og historier drevet af et ønske om at forstå, hvordan det er at være de andre.

I forbindelse med fortællingen om jagten på Rami Mawad, var han først og fremmest drevet af at finde ud af, hvordan det var at være Rami og drengene fra Tåstrupgård. Koblet med en redaktørs væsentlige undren, der samtidig rummer den mere overordnede, samfundsrelevante historie: Hvorfor har vi i Danmark unge mennesker, der går rundt og skyder hinanden med automatvåben på gaden? ”Kan du ikke finde ud af det Morten?”

Et halvt år senere bragte Berlingske fortællingen ”Øje for øje” om jagten på Rami Mawad i syv dele.

SPOR 1: INTERVIEW

”Hvad hedder ham der, de skød efter?”

Sådan spurgte Morten rundt i periferien, og derfor vidste han, inden han første gang traskede ind i Tåstrupgård, at han skulle lede efter en ung mand med helt utrolig grønne øjne, så havde han fundet Rami Mawad. Ikke at deres første møde gik glat, eller som Morten havde håbet, af den grund.

”Er du politi eller journalist?”

Blende ind gjorde han ikke. Og han forstod heller ikke gadens regler og sprogbrug.

- Allerførst går jeg efter at finde min hovedkarakter. Og den hovedkarakter, jeg går efter at finde, er den person, der har mest på spil. Så arbejder jeg benhårdt på at få foden i døren og skabe et samarbejde, man kan egentlig godt kalde det et partnerskab med den pågældende hovedkarakter for at sikre, at jeg kan få flest mulige oplysninger fra vedkommende og fra de mennesker, der er rundt omkring ham eller hende. Derfor er mit første spor interviews, fortæller Morten om sine researchmetoder. Han arbejder altid i fire spor.

Lige med Rami Mawad var det ikke det nemmeste i verden at få foden i døren, men principielt og normalt forsøger Morten i de første interview at få en idé om forskellige hændelsesforløb og en tidslinje over hovedkarakterens historie for så tidligt som muligt at skabe overblik og kunne overskue, hvad der driver vedkommende, hvordan vedkommende er havnet i den pågældende situation, hvor han eller hun har så meget på spil. Allerede her prøver han at indkredse et dramatisk forløb med en begyndelse, en midte og en slutning, som han derefter med egne ord interviewer meget, meget tæt til.

- I stedet for at interessere mig for hele Rami Mawads liv, vælger jeg fx at fokusere på en spektakulær ulykke, nemlig den dag, han styrtede på motorcykel. For der reddede hans tvillingebror hans liv, idet Zahed stak ham en hjelm, lige før han satte sig op på motorcyklen og kort efter forulykkede ved at køre al, al for stærkt, forklarer Morten og fortsætter:

- Det er en god scene at folde detaljeret ud og samtidig en scene, der fortæller noget om den person, der betyder allermost for Rami, nemlig hans tvillingebror. Det er samme bror, han roder sig ud i organiseret kriminalitet sammen med. Og hele fortællingen om Rami Mawad handler om en mand, der prøver at overleve, at der er sat en pris på hans hoved. Også derfor er der noget sindssygt dramatisk over, at han undervejs er tæt på at slå sig selv ihjel på en motorcykel.

Med det scene-valg på plads interviewer Morten de kilder, der var til stede den dag. Rami selv, broren, bandemedlemmerne, der holdt vagt, ambulanceredderen, socialrådgiveren, der efterfølgende fik hans sag. Alle mulige rundt om ulykken.

SÅDAN FÅR DU HUL IGENNEM

Men i tilfældet Rami Nawad skulle han altså lige have hul igennem først. Og det skete ad omveje. Faktisk var Morten efter tre måneder ikke i nærheden af at opnå et

tillidsforhold til banden, selv om han flere gange om ugen troppede op i Tåstrupgård og bare var der. Og han var med egne ord rigtig, rigtig langt fra at forstå, hvordan det var at være dem.

- Jeg gjorde alting forkert, fordi jeg ikke kunne koderne. Fx trak jeg mig hver gang, de forsøgte at invitere mig ind eller i hvert fald hilste på mig. Jeg forstod ikke, at man hilste ved at brække sig udover hinanden med grimme ord. Jeg trak mig undskyldende i stedet for at brække mig tilbage. Og når en af dem fx sagde ”Du må gerne være her, men ikke skrive vores navne”, skulle jeg have svaret: Hvem tror du, du er? Dronning Margrethe? Senere, da jeg var nået til at hænge lidt ud med dem, gjorde jeg stadig al mulig pinligt og forkert, så de ikke kunne drømme om at fortælle mig noget vigtigt. Fx betalte jeg for kaffe med kreditkort, fordi jeg ikke fattede, at rigtige mænd hiver et bundt sedler op af lommen og betaler kontant, husker han.

Nøglen til Tåstrupgård-banden viste sig at være en socialarbejder. Én Rami og de andre havde tillid til. Én der forstod drengene. Og én der samtidig talte samme sprog og levede efter samme regler som Morten.

- Jeg fik hul igennem ved at tale mig ind hos den rigtige socialarbejder. Og her brugte jeg samme metode, som jeg normalt bruger på hovedkarakteren selv – og andre kilder med for den sags skyld. Først forklarer jeg, hvorfor det her er vigtigt. Kilden har som regel en forventning om, at jeg kommer efter en historie, og det skal gå hurtigt, men jeg har god tid. Jeg uddyber, hvorfor det her er det vigtigste i verden, og at jeg derfor skal undersøge og forstå det. Jeg kan bruge en hel time alene på at understrege det, siger han og fortsætter:

- Derefter overbeviser jeg kilden om, at jeg er seriøs. Jeg sender eksempler på noget, jeg har lavet. Jeg får chefredaktøren til at skrive, at jeg er SÅ dygtig og seriøs, hvis det er det, der skal til. Jeg viser, at jeg brænder for sagen og siger, at vedkommende kan have andre forventninger til mig end til andre journalister. Og til sidst fortæller jeg, hvorfor pågældende kilde skal hjælpe mig. Hvad han eller hun bibringer historien. Hvordan det også kan være i hendes eller hans interesse.

Når Morten har fået hul igennem, etablerer han et tillidsfuldt partnerskab, hvor han faktisk får kilderne til at arbejde lidt for sig. Men først laver han altså de indledende interview og udvælger hændelsesforløb, han gerne vil folde ud som scener i sin fortælling. Derefter interviewer han detaljeret rundt om et konkret hændelsesforløb, så han ved, hvad der skete og hvad det betød. Og så skifter han spor.

SPOR 2: DOKUMENTER

Sporskiftet sker, fordi han mener, at man godt kan glemme at bruge citater som dokumentation. Han *har* prøvet at citere den ene ekspertkilde efter den anden i god tro. Derfor er dokumenter Mortens spor 2. Han er ikke særlig optaget af, hvad folk siger til citat, for han er ikke på jagt efter citater, men efter dokumenter. Så han arbejder målrettet på at konvertere flest mulige citater til dokumenter for at få mest mulig

dokumentation og indsigt. På at finde skriftlige kilder, der understøtter de mundtlige.

- Med Rami kunne det fx være, hvordan kan jeg gøre alle de her ord, som er noget, nogen har set, til noget lidt mere sikkert, noget der er nedfældet på skrift og derfor har en højere troværdighed som kilde. Fx kan jeg få en fuldmagt, så jeg kan få lov at se alt, hvad de har på Rami på kommunen – også omkring ulykken? Så kan jeg opnå dokumentation for nogle af hans ord. Eller når man ringer 112, ligger der faktisk en optagelse på det. Vil han lade mig søge aktindsigt i alarmopkaldet? Så får jeg pludselig en fil, som jeg også regner for et dokument, nemlig en lydoptagelse, der afslører præcist, hvordan ordene er faldet i telefonen. Det kan også være, at redderne har skrevet en lille rapport. Og der er professionelle, der lever af at rydde op efter sådan nogle ulykker, de tager en masse billeder – også af Ramis motorcykel, speedsnakker Morten og snapper luft, inden han fortsætter:

- Jeg prøver hele tiden at få sporene til at krydse. Hver gang jeg interviewer, sørger jeg for også at producere dokumenter. Dokumenterne giver mig tit ideer til nye kilder, der kan give mig endnu flere dokumenter. Jeg lægger stor vægt på at få et hav af dokumenter. For når man skal til at skrive fortællende og scenisk, så betyder detaljer alt. Og troværdige detaljer, der er rapporteret nogenlunde på det tidspunkt, noget skete, har en hel anden status end noget, der bare er genfortalt nogle år senere.

Kun iført shorts og T-shirt satte Rami Mawad sig op på motorcyklen. Med 23 grader og ikke så meget som et vindpust var 26. april 2007 et mirakel af en solskinsdag for årstiden.

Sammen med sine brødre havde han repareret Suzuki GXR 750'eren i værkstedet under Tåstrupgård. Nu skulle den testes efter reparationen. Rami behøvede ingen hjelm for den lille prøvetur.

Men Zahed stak ham alligevel hjelmen. Sådan var hans hærdebrede tvillingebror med det lange ar langs kæben: Hans fjender fik slået skallen ind med kødøksen eller kobenet, men over for venner og familie var Zahed fuld af omsorg.

Rami kørte op på Tåstrupgårdsvej, mens Zahed og de andre drenge fra Tåstrupgård så på. Ved enden af vejen ventede Rami, til banen var fri. Så lukkede han op for gassen. Ved ca. 175 kilometer i timen rykkede han forhjulet op, så han kørte på baghjulet. Han satte motorcyklen sikkert ned igen.

Han gav mere gas og rykkede motorcyklen op på baghjulet én gang til. I det samme så han hen over styret kvinden i bilen, hun kørte midt ud på vejen og ville lave en trepunktsvending. Det foregik så hurtigt, at det var umuligt, men Rami fortalte bagefter, at han så kvinden direkte i øjnene. Allerede før han fik hjulet ned, vidste han, at han ville ramme hende.

FÅ KILDERNE TIL AT ARBEJDE FOR DIG

Ikke desto mindre er ord uundværlige. I det øjeblik socialarbejderen stod inde for Morten, ville Tåstrupgård-drengene svare på alt. Morten blev lukket ind i deres fortrolige rum og var også med på sidelinjen ved flere grænseoverskridende lejligheder. Han opnåede den indsigt, han brændte for at få og begyndte at forstå, hvordan det var at være drengene fra Tåstrupgård. Samtidig fik han kilder i miljøet og satte dem til at indhente oplysninger for sig.

- Det kunne fx være, hvad sker der med den der lægeerklæring, vil du rykke for den? Eller kan du ikke skaffe det der billede af motorcyklen til mig? Eller din bror er altså umulig at få hul igennem til, kan du ikke sørge for at sætte et møde op med ham på onsdag på den og den café? Og kendte du ikke en med en ingeniørbaggrund, måske kan han rekonstruere motorcykeluheldet i 3D? Det kan være både små og store opgaver – og ikke kun til din hovedkarakter, fortæller Morten ivrigt og fortsætter med en vis begejstring i stemmen:

- Jeg plejer simpelthen at starte min dag med at finde tre-fire kilder, som jeg giver den her type opkald, inden jeg henter dagens første kop kaffe. Så har jeg en helt magisk følelse i kroppen over, at selv når jeg ikke arbejder – ringer på min historie, søger aktindsigt, lærer om systemet eller researcher til fortællingen, så har jeg gode mennesker derude, som faktisk arbejder for mig. Min undersøgelse fortsætter, mens jeg henter kaffe og ikke selv laver noget. Jeg får kraft og energi fra mange mennesker i stedet for fra ét.

SPOR 3: SYSTEMET

Så langt, så godt. Med interview og dokumenter på plads vil mange, som Morten siger, nok stoppe der, men spor tre gør en forskel. Så i hvert fald når han arbejder med fortællinger og undersøgende journalistik, leder han også efter oplysninger i et tredje spor, der handler om, hvordan det pågældende system egentlig virker.

- Altså hvis jeg er optaget af at forstå, hvordan det er at have en pris på sit hoved og være bandeleder i Tåstrupgård, hvordan foregår det så, når man vil gennemføre en motorcykeltur i sit eget territorium for at lukke lidt gas ud, men samtidig godt vil være sikker på ikke at blive henrettet af sine fjender? Hvordan sætter bander vagter ud? Hvordan bevæger man sig, når man har et crew med, der skal sikre området? Der er også noget om radiokommunikation, og om hvor stor og kraftfuld hans gaderæsere er kontra andre gaderæsere. Hvad siger det valg af motorcykel om Rami, forklarer han. Det er måske et lidt pudsigt eksempel på systemsporet, men det er altså én type system. Det kan være, der er nogle bøger, der vil gøre Morten klogere på det system, som hans hovedkarakter er en del af – og klogere på, hvordan man navigerer i det. Hvad er banders funktion egentlig?

Det giver ham igen mulighed for at stille nye spørgsmål til kilderne og stræbe efter yderligere dokumenter.

- En del af at kende systemet rundt om en lille detalje som fx motorcykelforløbet er også selve det overhovedet at få tanken om, at når nogen styrter på en motorcykel, er der nogen, der rydder op efter ulykken. Hvem er de mennesker? De har set et hav af ulykker, de fotograferer alt og kan faktisk sætte ulykken i perspektiv og reelt fortælle, hvor vild og voldsom den var. Men du skal jo vide, at systemet er indrettet sådan, at nogle skal rydde op, for at forstå at det kan være en fremragende kilde, uddyber han. Det er typisk også systemsporet, der løfter historien ud over den konkrete person-

skildring og sætter en given problemstilling i perspektiv. Derfor stiller Morten altid det krav, at hans hovedkarakterer skal bære på en historie, der er større end dem selv. Han leder efter de grå nuancer, der dokumenterer, at virkeligheden ikke er sort/hvid. Og han giver os indsigt i, hvordan det er at være drengene fra Tåstrupgård. Han finder desuden ud af en hulens masse, som han hurtigt indser, at han ikke kan skrive en linje om uden at bringe menneskeliv i fare.

SPOR 4: FORTÆLLING

I de første år efter sin debut som ”undersøgende fortæller” betragtede Morten Frich egentlig ikke sig selv som fortællende journalist. Hans dna er undersøgende, og det er undersøgende journalistik, han bedriver, når han arbejder med historier som den om Rami Mawad. Men han researcher og formidler historien som fortællende journalistik.

I dag ser han også sig selv som historiefortæller og ved, at det er nødvendigt at være konkret og bruge litterære greb, hvis man vil fastholde læserne og gøre komplekse historier til at forstå. Han betragter fortællesporet som strengt nødvendigt og samtidig det mest oversete spor overhovedet.

- Husk at researche til fortælling, opfordrer han.

For når du begynder at skrive scenisk og ikke længere tænker i citater, men i stedet godt vil skabe en fortælling med et handlingsforløb og scener, der folder sig ud, så det næsten føles som at være der selv, så skal du udvide interview-værktøjskassen og stille en helt ny type spørgsmål.

- Pludselig bliver det vigtigt, om Rami var i korte ærmer, da han satte sig på motorcyklen. Hvordan føles det egentlig på huden at køre med 190 kilometer i timen i T-shirt. Det er på en måde et lidt fjollet spørgsmål. Det er jo ikke vigtigt for sagens opklaring, men det er måske den lille sanselige detalje, der katapulterer læseren op på den motorcykel eller som gør, at hun mærker scenen udspille sig på nethinden, siger han og fortsætter:

- Ret tidligt i processen – med at gennemføre interview i spor 1, indsamle dokumenter i spor 2 og prøve at forstå systemet i spor 3 – er jeg nødt til at have for øje, hvad det er for nogle brikker, jeg skal bruge til min fortælling i spor 4. Jeg har brug for sanselige detaljer og for at tage stilling til, hvor jeg går ind og ud af historien. Problemet er, hvis man ikke gør det her meget, meget tidligt i sin research, så vil man komme hjem med noget stof, som man godt kan skrive om til en artikel, men som er virkelig vanskelig at rejse fra papiret som en fortælling. Du vil have svært ved at placere en synsvinkel, du vil i katastrofal grad mangle dialog, du vil mangle sanselige detaljer, du vil ikke frame din fortælling tæt nok, og du vil sandsynligvis vælge en alt for lang og for rodet sekvens, som du ikke rigtigt kan folde ud.

FIRESPORET SYNERGI

For Morten er det allersjoveste ved at lave fortællende journalistik at opdage kraften i at bevæge sig ad fire spor. Og med kraft mener han energi. For det er krævende at researche på den her måde.

- Du vil møde blindgyder, du vil møde kilder, der ikke ønsker at samarbejde, aktindsigter du ikke kan få, eller som trækker ud, systemer der er enormt komplicerede at forstå, hvor det kan være svært bare at finde de rigtige lovtekster, så man kan forstå, hvordan lovgivningen hænger sammen. Og du vil opleve, når du interviewer de her kilder efter scener og detaljer, at de jo ikke er eksperter i at fortælle, så derfor er du nødt til at grave informationerne, dialogen og detaljerne frem. For at holde energien i det arbejde er det for mig vildt nyttigt konsekvent at skifte spor, når jeg går i stå, siger han og sprudler videre:

- Altså når jeg har ringet til tre-fire kilder, og ingen gider hjælpe mig, og jeg er ved at være træt af at få mine nej'er. Godt skulle jeg så ikke skifte til spor 2 og genlæse lægeerklæringen på Rami Mawad for at se, om der skulle være en lille bid deri, som jeg har overset, og som måske kan bringe mig lidt videre. Har jeg fx prøvet, om lægen vil give mig et eller andet? Hvis jeg nu får en fuldmagt fra Rami om, at han godt må udtale sig, er det måske lægen, jeg skal have fat i. Derfra kan jeg så springe tilbage i interviewsporet. Eller måske opdager jeg, at jeg godt nok har fået aktindsigt i lægeerklæringen, men jeg mangler jo den psykologiske undersøgelse. Så kan jeg lige søge den aktindsigt. På den måde har jeg følelsen af, at selv om der er mennesker, der ikke vil tale med mig lige nu, så bevæger min undersøgelse sig stadig fremad i dokumentsporet.

- Og hvis både interview og dokumenter ligger stille, kan det være, at jeg bare skal forstå systemet noget bedre. Der er skrevet fremragende bøger om bander i USA, eller jeg kunne også bruge en formiddag på at læse om den japanske yakuza for at forstå dens æreskoder, hvis æreskoder er særligt vigtige for min fortælling. Alene ved at sætte mig ned og læse om yakuzaen vil jeg få nye ideer til kilder og dokumenter, og jeg vil have fornemmelsen af, at min undersøgelse bevæger sig fremad, tilføjer han.

Og så er der de der pludselige belønninger ved at researche til fortælling. Som når man har slidt en dag eller to og ikke rigtigt synes, det rykker, og så plinger sms'en med svar på, hvordan det føltes at køre med 190 kilometer i timen i T-shirt på motorcykel lige ind.

- Den lille bitte sansede detalje med, at jeg fik gåsehud, eller jeg frøs, eller jeg mærkede solen på min arm, kan gøre dig så lykkelig, at du har krudt til at køre på en uge til, bedyrer Morten.

Morten opnåede det, han ville i Tåstrupgård – under hensyntagen til at ingen skal slås ihjel på grund af en historie i avisen. Han fik indsigt i, hvordan det var at være de andre, og han forstod, hvordan det var kommet dertil. Han fik også den indsigt i den kriminelle underverden, som han havde drømt om. Og han forligede sig med, at han

ikke kunne fortælle det meste af den historie. Den helt store belønning og forløsning kom til gengæld tre år senere, da han fik chancen for at folde det kriminelle bandemiljø helt ud med en anden og uventet hovedkarakter i skikkelse af kronvidnet Kasper Vetter, der fik ny identitet. Det blev til en bog med titlen 'Kronvidnet – Hells Angels indefra'. Men det her var så langt, Morten kunne komme med Rami Mawad. Den unge palæstinenser blev hverken dræbt eller skudt ned af kugleregnen den aften på parkeringspladsen. Men han røg i fængsel. Igen.

Politiet anslog, at Rami kørte op imod 190 kilometer i timen den eftermiddag på Tåstrupgårdsvej. Rami indså, at han ville skære både kvinden og bilen midtover, hvis han ramte den direkte. Ved busstoppestedet stod en masse mennesker og ventede på bussen. Hvis han forsøgte at undvige, ville han kløve sig direkte ind i mængden.

Rami valgte at knække styret hårdt. Motorcyklen slog en saltomortale, Rami røg i en bue hen over bilen, hjelmen drønedede mod jorden og flækkede som en kokosnød. Rami kurede på asfalten, som skrællede ca. 60 procent af hans hud af på den ene side. Så lå han stille.

En af Tåstrupgård-drengene nåede som den første hen til Rami. Zahed løb op imod vejen, hvor det myldrede med folk rundt og hans Rami. Drengen fra Tåstrupgård rystede på hovedet og førte kanten af sin hånd hen over sin strube. Zahed gik amok. Da politiet kom og ville give redningsmandskabet ro til at arbejde, råbte han ude af sig selv til en af betjentene:

"Fuckin' pansersvin."

"Din mor er en luder."

"Bare kom og slås."

Da politiet ville anholde ham, forsøgte han at stikke af.

Rami selv blev udskrevet fra hospitalet efter fjorten dage. Ikke én knogle i hans krop var brækket. Han havde altid haft det på fornemmelsen, sagde han til drengene bagefter.

"Der er én deroppe, som holder hånden over mig"

I øvrigt, inden Morten tilbragte et halvt år on and off i Tåstrupgård og lavede artikelserien om jagten på Rami Mawad, skrev han en artikel om skyderierne på Københavns Vestegn, hvor han gjorde brug af det traditionelle kildenet og interviewede politifolk og eksperter. Det viste sig sidenhen, at motivet var slet ikke det, som politiet sagde og troede. Ingen af kilderne vidste reelt, hvad der lå bag skyderierne i Tåstrupgård. Ingen vidste reelt, hvad der var på spil. Så forkert er det muligt at formidle, selv om du har fulgt spillereglerne. Alt var verificeret af mundtlige ekspert- og politikilder. Nærmest ikke ét ord i den artikel var rigtigt.

FRICHS FIF

TAG IKKE KILDERNE FOR GIVET OG OPBYG PARTNERSKABER. Gør dig umage med at få hul igennem til kilderne. Få kilderne til at forstå, hvorfor de skal bruge tid på dig og bidrage til historien.

GO TO THE JUNGLE, NOT TO THE ZOO. Forlad nu den telefon og kom ud i miljøet og find de personer, der har allermest på spil frem for bare at spørge en endeløs række af myndigheder og eksperter. Du kan ikke komme ind på livet af folk over telefonen. Du er nødt til at møde dem ansigt til ansigt. Jo før desto bedre.

SÆT TEMPOET NED. En forudsætning for at få hul igennem til kilderne og opnå en slags partnerskab er som regel tid. Måske er det ikke afgørende at blive færdig til i morgen, måske kan det godt vente til på søndag. Måske kan det vente 14 dage, så du kan nå at researche et givent handlingsforløb grundigt. Måske kan det endda vente 6 eller 12 måneder, hvis historien er virkelig vigtig.

FIND NØGLEBÆREREN. Få hjælp til at få hul igennem, hvis du befinder dig i et miljø fjernt fra dit eget. Få hul igennem til en person som din hovedkarakter har tillid til.

FÅ DINE KILDER TIL AT ARBEJDE FOR DIG. Vær villig til at afgive kontrol og lad kilderne arbejde for dig. Hold kontakten løbende og giv dem små eller større opgaver. Få kraft, fremdrift og energi fra andre end dig selv.

SKIFT SPOR. Skift spor, når du går i stå. Skift spor for at skaffe mest mulig dokumentation. Og skift spor for at hente ny energi og undgå spildtid.

LAD HISTORIEN FOLDE SIG UD. Kom væk fra nyhedstrekanten og den vigtigste information først. Vi sidder omkring lejrålet, og du skal fortælle en god historie, så folk hænger på.

FIND DIN FORTÆLLERSTEMME. Læg nyhedsstemmen fra dig. Den er god til at formidle fakta, men den er for kold og upersonlig, når du skal lave fortællinger, der fx forklarer, hvordan det er at være de andre. Find den stemme og form, du ville bruge, når du vil fortælle en god historie under dit første middagsselskab med kærestens venner. Du er i ukendt, men trygt selskab og har måske drukket et enkelt glas vin eller to. Nu tager du ordet for at dele en historie.

JOURNALISTER ER DUMME OG OVERFLADISKE. Og bare ude efter en hurtig historie. Sådan bliver du tit mødt derude. Derfor skal du etablere en tillid og opbygge din troværdighed, og det gør du ved at vise, at du ikke er dum og overfladisk. Forklar: 1) Det her er vigtigt. 2) Jeg er seriøs. 3) Derfor skal du hjælpe.

FOTO: MADS NISSEN

LINE HOLM – er den danske journalist, jeg kender, der arbejder mest stringent med at gøre stoffet til sit eget og få historien helt under huden, inden hun sætter sig til tastene. Hun har ikke bare styr på vinkel og tematik, hun har også nøje tilrettelagt sin iscenesættelse af historien, og måden hun vil strukturere fortællingen på. Som relativt nyuddannet journalist imponerede hun i 2008 med fortællingen 'Arven', der via en konkret personfortælling giver indblik i en væsentlig og relevant samfundsproblematik på en stærkt vedkommende måde. Siden har hun skrevet serien "I Victorias Navn" om en dansk kvindes forsøg på at hjælpe en dødeligt syg nepalesisk pige og Zetland-singlen "Kuppet" - to projekter, som begge blev nomineret til Cavlingprisen. Line er årgang 1975, bachelor i idéhistorie (1999) og journalist fra Danmarks Medie- og Journalisthøjskole i 2004. Siden har hun været ansat som featurejournalist på Berlingske.

FOTO: KASPER LØFTGAARD

JAKOB MOLL – Hvis jeg frit kunne vælge skrivecoach til mit næste større projekt, ville jeg uden at blinke vælge Jakob. For mig står hans og Morten Frichs samarbejde om 'Kronvidnet – Hells Angels indefra' som guld-eksemplet på betydningen og effekten af et tæt og løbende samarbejde mellem skribent og redaktør eller coach igennem arbejdsprocessen.

Jakob er uddannet journalist fra SDU i 2003. Han har redigeret non-fiktion hos Lindhardt og Ringhof, herunder bestsellere i flere genrer, og periodevis skrevet for blandt andre Euroman. Og så er han medstifter af og i dag direktør for Zetland.

STRUKTUR SOM I EN FILM

16 røvere er svære at holde styr på. Derfor røg der ret hurtigt post-its op på Line Holms væg hjemme i stuen. Sådan fik hun styr på hovedelementerne til Zetland-singlen og siden bogen 'Kuppet', mens hun forestillede sig, hvordan hun kunne og skulle strukturere fortællingen. Og sådan fik hun styr på sine karakterer og deres indbyrdes forhold.

Faktisk er hun storforbruger af Vladimir Propps aktantmodel, og hendes post-it-brikker rykker rundt på væggen, mens hun analyserer karakterernes roller og betydning i forhold til hinanden og for en given historie.

- Umiddelbart har krimihistorier ellers en klar kronologi indbygget som fx røveri-opklaring-dom. Men den løsning var for forudsigelig. Det var for oplagt bare at slutte med dommen. Jeg skulle finde et andet tema, der også skulle afsluttes, siger Line, der ekstraordinært skrev singlen for Zetland, til daglig er hun featurejournalist på Berlingske.

Hun fokuserede derfor helt fra begyndelsen på, hvad der var kernen i den historie, hun gerne vil fortælle. Og på hvad historiens tema og dybere mening var. For et overblik over historien giver hende en fornemmelse for vendepunkter. Og så tænker hun over, hvad der skal med i hendes fortælling, dernæst i hvilken rækkefølge, det skal komme.

- Det er vigtigt allerede i begyndelsen af researchen at finde ud af, hvor historien skal slutte. Da jeg arbejdede med 'Arven', kunne jeg ikke finde ud af, hvor jeg skulle starte og slutte, og det var fordi, jeg ikke havde gjort mig helt klart, hvad jeg ville fortælle. Da jeg fandt frem til, at historien i virkeligheden handlede om social arv i Danmark – at offer og gerningsmand kom af det samme – stod det pludselig klart, hvor jeg skulle slutte: Med børnene.

HVAD HANDLER HISTORIEN I VIRKELIGHEDEN OM?

Lad os lige dvæle ved tematik og dybere mening et øjeblik. For:

– Mange historier fiser ud på halvflade citater, fordi man ikke helt har styr på, hvad det egentlig er for en historie, man vil fortælle, og på hvad den overordnede tematik er. Og derfor formår man ikke at lave en ordentlig afrunding. Når det sker for mig, er det fordi, at jeg ikke har researchet nok og ikke har forstået historien godt nok, siger Line og uddeler et guldråd:

- Spørg kilderne "Hvad har du lært af det her? Hvad handler den oplevelse om for dig? Hvordan har det her ændret dit liv?" Få kilderne til at hjælpe med at indkredse tematikken. Det gjorde jeg blandt andet i 'Kuppet', hvor jeg spurgte nogle af efterforskerne: "Den her sag, hvis I skulle opsummere den for nogle kolleger, hvad har I så

lært af den? Hvorfor stikker den ud i jeres erindring? Og hvad er det for en historie om den her røverisag, I underholder med under et middagsselskab?”

Efterforskernes svar fik Line til at sidde tilbage med følelsen af ”nå ja, det er jo dét”. Der findes desuden en virkelig god øvelse, der hjælper dig selv til at mærke efter og på et tidspunkt lægge dig fast på en overordnet tematik – det helt rigtige begreb for dig, i forhold til den historie, du gerne vil fortælle og din iscenesættelse af handlingsforløbet: Skriv ned, hvad din historie handler om med ét ord. Ét ord. Det kan være en hjælp at arbejde med først seks, så tre og til sidst det ene ord. Og det er en fordel først at have leget med en konkret vinkelsætning for artiklen.

Fx er 6,3,1 for ’Digitalt’ i denne bogs del 3: de lader indholdet finde sin form, ny unik platform og håb. Det ene ord her i ’Struktur som i en film’ er perfektion og i ’Fire spor’ var det passion. Det er en dynamisk proces, og de første ord, der kommer til én, vil naturligt være mere konkrete, ligesom der som regel dukker flere mulige ord op. Men tit vil et af ordene føles rigtigt. Og det ord, du vælger har stor betydning for, hvad der skal med i din historie. Nogle af de bedste amerikanske fortællende journalister, redaktører og skrivecoaches fremhæver og bruger denne metode. For at tilføre deres fortælling dybde og mening, som rækker udover en konkret og slagkraftig vinkelsætning. Samtidig er bevidstheden om tematikken, og historiens omdrejningspunkt på et mere abstrakt niveau helt oppe i toppen af abstraktionsstigen, en uvurderlig hjælp til at udvælge de scener, sigende detaljer og afgørende vendepunkter, der understøtter historien og får den røde tråd til at træde tydeligt frem, så fortællingen fremstår så stærk og klar som muligt. Det virker. Også for Line Holm.

- Når først du har din historie og tematikken helt på plads, har du som regel også en scene i tankerne – eller du kan researche dig frem til en, du kan gå ud på, som naturligt afrunder historien, siger hun.

ORD OG SPROG ER SEKUNDÆRT

Robert McKee er manuskriptforfatter, instruktør og forfatter til bogen ’Story – substance, structure, style and the principles of screenwriting’, som han i snart en menneskealder har turneret verden over med – kopt ind til det legendariske ’Story Seminar’. Hans mantra er netop, at story er det afgørende element i enhver fortælling. Story rummer både vinkel, mening og plot, og hvis ikke de elementer er på plads, nytter det ikke noget, at sproget lever, og scenerne flyder filmisk. Ord og sprog er med andre ord sekundært.

Fokus bør derfor først og fremmest være at udvikle og afgrænse den bedst tænkelige historie i McKee’sk forstand. Der skal først styr på vinkel, overordnet tematik, dybere mening – og selve plottet, altså din udvælgelse og iscenesættelse af et givent hændelsesforløb. Problemet er bare, at journalister er under tidspres og derfor har tendens

til at springe lidt let henover den kreative idéudviklingsproces og drøne ud i research-fasen på baggrund af den umiddelbare idé i stedet for at investere tid i at udvikle og kvalificere den først. Og, fortsætter McKee, der er først en fortælling, når man har en handling og en hovedperson, der træffer nogle valg, hvor hun er afgørende og varigt ændret. Der skal udvikling og forandring til.

Direktør i Zetland og tidligere skrivecoach Jakob Moll er enig.

- I Danmark er vi ofte for hurtige til at fokusere på ord- og sætningsniveau. Derfor ender vi med at bruge vores kræfter forkert, siger han og fortsætter:

- Man kan nemt bruge en masse sprog på at folde scener ud, som er uvæsentlige, i stedet for først at få styr på historien. De scener, der gør historien til en helhed, er meget ofte nogle andre end dem, man i første omgang forelsker sig i.

SKAB OVERBLIK OG SPAR TID

Det er netop, hvad Line Holm undgår med sin arbejdsmetode. Hun er ikke i tvivl om, at hun sparer dyrebar tid ved at reflektere over, hvordan hun skal konstruere sin version af hændelsesforløbet – plotte – så præcist fra start. Det giver bedre overblik, og det letter researchen, der bliver mere målrettet og fokuseret. Hun arbejder egentlig med dramaturgi på samme måde som filmfolk. Grundmetoderne er de samme, uanset om det er tekst, lyd eller webdokumentar.

Når hun har lavet den basale grundresearch, begynder hun allerede at tænke over, hvor hendes fortælling kan starte og slutte og laver en grovskitse over hændelsesforløbet.

- Det er for at kunne give researchen retning. Så man ikke researcher sig ned i det uoverskuelige eller bruger tid på overflødig research. Det gjorde jeg selv i starten, husker Line.

Det handler altså ikke om at vælge stof, der meget belejligt kan presses ind i en eller anden fortællemodel. Det handler om fokus. Det handler om at vinkle og være klar på tematik og plot og så udvælge det, der understøtter og stærkest formidler den historie, du gerne vil fortælle.

- Historier skal være så korte som muligt. Ethvert element skal have en funktion for fortællingen, ellers er det bare fyldstof. Plot, hændelsesforløb, *alt* skal stå tindrende klart. Og nogle gange ender det alligevel med at være langt. Som med 'Kuppet', siger hun og fortsætter:

Man skal ikke researche, så alt kan foldes ud i scener, så mister man overblikket. Og når du ved, hvad historien og plottet er, kan du lettere vurdere, at en given scene er vigtig og skal researches i bund. Mens en anden måske er en gentagelse, altså at flere scener viser det samme, så skal den mindst sigende, den mindst stærke ud eller i hvert fald ikke foldes ud. Det kan også være et spørgsmål om, hvilken scene der er mest central for handlingsforløbet.

Post-it-brikkerne blev hængende på Lines væg længe. Også da hun cirka en tredjedel inde i arbejdsprocessen med 'Kuppet' lavede sig et 26 sider langt tidslinje-dokument, der gav hende et fast kronologisk overblik. Hun lod brikkerne hænge, fordi de også gav hende overblik og mulighed for visuelt at flytte rundt på personer, scener og sammenhænge.

Hun researchede sideløbende videre og lavede alle mulige interviews. Og hun vidste, at der var kilder, det var særlig vigtigt for hende at få fat i: Lederen af det ransagningshold, der endevendte røverhulen. Opsynsmanden i grusgraven, der opdagede, at noget var galt, fordi nogen havde udskiftet låse på nogle af containerne.

- Til gengæld kunne jeg springe let henover andre kilder, som nok var vigtige for politiet, men var bipersoner i min fortællings plot, og det sparede jeg formentlig uger på, siger hun.

Få styr på historien og tænk plot og struktur fra start-metoden duer også fra dag til dag på avisen.

- Så tænker jeg over, hvordan jeg kan bygge en eller anden baggrund op, hvis den er til i morgen. Det kommer der bedre historier ud af, fordi jeg ved, hvordan jeg skal bruge min sparsomme tid på for at få den mest formfuldende artikel skrevet i tide. Og man kan altid ændre sit udgangspunkt, man er jo ikke låst fast, siger hun.

TÆNK I AKTER OG NEDSLAG

Jakob Moll anbefaler, at man undlader at tænke i klassiske kapitler, når man skriver lange journalistiske formater som featureartikler, longreads, singler eller bøger.

- I ens tænkning kobles det enkelte kapitel ofte enten til et tema eller til en tidsperiode. Så sætter skribenten sig fx for at skrive et kapitel om hovedkarakterens barndom. Men en barndom er jo uinteressant, med mindre den giver mening dramaturgisk for den historie, man vil fortælle, og den mening skaber man ved at udvælge de rigtige scener eller episoder. Derfor tænk altid i nedslag frem for faser; opfat historien og scenerne som en masse prikker, der tilsammen skaber et billede, ikke som et forløb langs en tidslinje, siger han.

Tidslinjens funktion er at skabe overblik for en selv, så man kan slå ned på de mest sigende hændelser og vendepunkter.

- Vi kan ikke bruge kapitel-tankegangen til noget i fortællende journalistik, mens akter som i film og teater derimod kan være et stærkt redskab. En akt har en klar dramaturgisk funktion, første akt skal blandt andet etablere fortællingens centrale komplikation, og en fortællings akt vil altid være bygget op om de dramaturgiske vendepunkter og klimaks. Hvis hovedkarakteren ligger under for en dominerende far, skal fortællingen om barndommen slutte med deres opgør – i øvrigt uanset om det sker, når han er 13 eller 30 år. Der kan nemt være fem akter i en bog, hver med fem, ti eller flere scener, fortsætter Jakob.

Nu er der jo mere elastik i bogformatet end i en Hollywood-film, men nogenlunde det samme siger Robert McKee – om spillefilm. Cirka 60 scener og typisk tre-fire akter, men der kan godt være flere. Hver scene har sin egen lille spændingskurve og mindre vendepunkt. For scener må ikke være statiske, og selv om vendepunktet i den enkelte scene er på en mindre skala, skal det overraske, skabe nysgerrighed, give ny indsigt og pege i en ny retning. Ligesom et større vendepunkt i hver akt skal det. Klassikeren Casablanca er fx en fire akter med ét centralt plot og fem subplots, der alle understøtter det centrale.

Jakob kommer med et eksempel:

- Hvis nu en rockstjernes udvikling var det centrale plot, kunne der fx være et subplot om, hvordan rockscenen så ud i 80'erne. Og får man præciseret handlingens forskellige plot, kan man knytte scener til plottene og på den måde skabe sammenhæng og finde ud af hvilke scener, der er relevante og irrelevante for historien.

Når han taler om journalistik, bruger han i øvrigt ofte udtrykkene “hovedspor” og “underspor” i stedet for plot og subplot, fordi det gør begreberne lettere at forklare.

- I en journalistisk sammenhæng kan et subplot eller underspor nemlig også godt handle om noget faktuel som fx at forklare forsvarrets økonomi eller 80'ernes rockscene, siger han.

STRUKTUREN ER DIN HJÆLPER, PLOTTET DIN ISCENESÆTTELSE

Inddelingen i akter hjælper med at få struktur på filmen og fortællingen. Det er et dramaturgisk greb, og strukturer som akt-strukturen eller tre-akt-strukturen, som den også kaldes, beskriver med sit regelsæt, hvordan en handling kan struktureres, så historien fortælles bedst muligt. Som fortællemodel er den en hjælp, ikke en spændetroje. En hjælp til at finde den gode spændingsopbygning og forløse det, der skal forløses, når det skal forløses. En hjælp til at bygge teksten op på en måde, der driver læseren til at læse side efter side, indtil der ikke er flere.

Du kan bruge den samme fortællemodel til at fortælle vidt forskellige versioner af samme grundhistorie. Og der bliver lavet tusindvis af vidt forskellige film og fortællinger med udgangspunkt i samme fortællemodel. Strukturen er fortællingens skelet, og ligesom menneskekroppe er forskellige udenpå skelettet, er film og fortællinger det også. Strukturen er din hjælper til at fastholde læseren og få foldet dit plot stærkest muligt ud, så historien gør indtryk, engagerer og bliver hængende. Plottet er kort fortalt din iscenesættelse af historien. Det du vælger at fortælle, og den rækkefølge du vælger at fortælle det i. Plottet skaber den konflikt eller forandring, der fører handlingsforløbet igennem kriser, valg og dilemmaer frem mod kulminationspunktet i klimaks, hvor spændingen forløses. Det behøver hverken være en lykkelig udgang eller en forkromet løsning på historien. Sådan er virkeligheden ikke altid, men

en eller anden form for forløsning, på den forandring der i starten sætter gang i hele handlingsforløbet, må der være. En fortælling har brug for en kausalt sammenhængende plot-logik for at fremstå som en enhed. Plottet er altså ikke kun knyttet til de mest markante omslag i historien – vendepunktet i hver akt, men også til eventuelle subplot. Den sammenhæng skaber du netop ved at udvælge scener, der understøtter (det centrale) plot og eventuelle subplots og dermed bliver handlingens rygsøjle og røde tråd.

LINES DREJEBOG

For Line Holm handler plot i høj grad om at finde ud af, hvad der driver hovedkarakteren fra a til z, hvad der eventuelt forhindrer ham, hvem der gør modstand, og hvordan han agerer i pressede situationer.

Hun havde i øvrigt ikke nok i et tidslinje-dokument og en væg plastret til med post its. Inden hun skulle i gang med at skrive 'Kuppet', lavede hun en disposition, en slags drejebog, som hun blev ved med at udvide. Hun skrev alt ned: Hvad der skulle med og i hvilken rækkefølge. Overgange fra det ene kapitel til det næste. Huskesedler til sig selv om fx at få afsluttet en tråd, hun lagde ud i kapitel to, på et senere tidspunkt. Hvilke essenser der skulle med i hvert enkelt kapitel. I hendes tilfælde var der sat 20 dage af til selve skrivefasen. Fem sider om dagen. Så skal research og tænkearbejde være gjort helt færdigt på forhånd.

- Det er tilrådeligt at være ekstremt pertentlig med strukturen. Også i korte artikler, hvor det skal gå hurtigt. Hvad skal med hvornår og hvorfor. Så opdager man i tide, hvis der mangler logisk sammenhæng mellem a og b, siger hun.

I længere tekster som 'Kuppet' kan det være med til at gøre historien raffineret. Som når hun i starten antyder en af hovedkarakterernes vigtighed, hvorefter hun lader ham ligge og først vender tilbage til ham til sidst. Dels fordi hun ikke kan have gang i alle tråde på en gang; dels fordi læserne gerne skulle blive overraskede, samtidig med at den information, de fik i begyndelsen, pludselig giver ny mening, når de finder ud af, hvor vigtig han var. Og selvfølgelig forløsningen: Hvad blev der egentlig af ham?

LÆR AF LINE OG JAKOB

TÆNK STRUKTUR OG PLOT FRA START. Skab overblik og spar tid ved at give din research retning. Hvis du skal skrive langt, fylder arbejdet med strukturen tidsmæssigt lige så meget som resten.

SKRIV FØRST NÅR DU VED, HVORDAN DU SKAL BEGYNDE OG SLUTTE. Brug kilderne til at indkredse tematikken. Læn dig op af de kilder, der har været i oplevelsen. De har ofte haft god tid til at tænke over, hvad det egentlig handler om.

SKRIV I DATID. Det tilfører teksten en tidløshed og en mere litterær kvalitet. Og så er det simpelthen mere korrekt, du undgår alt muligt kludder og sære tidskonstruktioner, lyder Lines råd. I kortere featurejournalistik er Jakob ikke helt så stringent i forhold til at udelukke dramatisk nutid, selv om også han hælder til at trække folk i datid. Men hvis der er et centralt flashback, kan det virke okay at holde ”hovetiden” i nutid, ligesom man godt kan bruge det i dramatiske indledninger, lyder Jakobs råd.

UDNYT SKRIFTSPROGETS MULIGHED for at fortætte eller forhale hændelser i handlingsforløbet.

TÆNK I AKTER, SCENER OG NEDSLAG. Skab sammenhæng og overblik ved at knytte scenerne til det plot og de subplot, du har defineret.

SKRIV LANGSOMT i fortællingens nøglescener, så læseren bremses op – brug dialog og detaljer til at folde scenen ud. Nogle gange i realtid.

DEL 3

NY DANSK JOURNALISTIK

FOTO: JENS HENRIK DAUGAARD

ULRIK HAAGERUP – Han ved det ikke, men han er et af mine journalistiske forbilleder – og jeg er hans sjæleven i journalistikken, hvad indhold angår. Det syn på journalistikken han repræsenterer, hans vurdering af, hvad der går galt i mediebranchen, og hvad der skal til for at løfte journalistikken og engagere borgerne... Jeg kunne aldrig have formuleret og underbygget det så skarpt og kraftfuldt selv.

Ulrik er årgang 1963, uddannet fra Danmarks Journalisthøjskole i 1986 og har desuden kurser fra Stanford University og Wharton Business School på University of Pennsylvania. Han vandt Cavlingprisen i 1990 og har siden været chefredaktør på Jyllands-Posten og Nordjyske og derefter igennem et årti nyhedsdirektør i DR. Han er stifter og CEO på det uafhængige Constructive Institute under Aarhus Universitet, der åbnede i 2017.

FOTO: LEIF TUXEN

NANNA SCHELDE – Jeg har altid lyst til at læse Nannas fortællinger. Hun vil noget med dem og går tæt på, så man kan mærke det og ikke kan undgå at blive berørt og engageret. Hun har simpelthen noget på hjerte på læsernes og demokratiets vegne samtidig med, at hun er ydmyg og eftertænksom. Og så har hun forstået vigtigheden af den sigende kontra den lige-gyldige detalje.

Nanna er årgang 1979 og uddannet på Danmarks Medie- og Journalisthøjskole i 2008. Netop nu fellow på Constructive Institute ved Aarhus Universitet, men snart tilbage som featurejournalist på Kristelig Dagblads Liv & Sjæl-redaktion. I 2017 udgav hun bogen 'En ny rytme i livet' om overgangen fra arbejdsliv til pension.

KONSTRUKTIVE TANKER OG FEATURES

Bornholms Tidende var en avis, hvor der bogstavelig talt lugtede af død. Den var ved at gå fuldstændig i opløsning, der var ingen, der gad læse den, og den var da også bare et kalejdoskop af politirapporter og politikere, der skændtes, og butikker der lukkede. Bornholm var et nederen sted, blev man bekræftet i på samtlige sider i Bornholms Tidende. Folk, der arbejdede på avisen, syntes heller ikke, det var særlig sjovt. Indtil en dag for fire år siden, hvor journalisterne fik en ny chef...

Kort fortalt handler konstruktiv journalistik om i morgen, om at inspirere og engagere, om at tænke fremad og spørge: Og hvad så? Og hvordan? Det handler om at være nysgerrig og at facilitere, og det handler om løsninger og best practice. Konstruktiv journalistik er først og fremmest et mind-set, en måde at tænke journalistik på, et *add-on* til al anden journalistik med det sigte at give borgerne et mere retvisende billede af verdens tilstand.

- Det handler om den vinkel og de kilder, du vælger. Det handler om bevidst at balancere din fortælling og sørge for at få nuancerne med. Komme med et bud på en løsning og være bevidst om modtageren i den anden ende. Læseren, ikke redaktøren. Betyder det fx noget for læseren, hvor du stopper din fortælling? Inspirerer den? Giver den måske lidt håb, siger og spørger Nanna Schelde.

Ulrik Haagerup supplerer:

- En del af os har i sin tid lært, at der helt grundlæggende var to former for journalistik. Nyheder, så tæt på nu, vi kunne komme ved hjælp af den teknologi, der var til rådighed – hvem, hvad, hvor. Og så var der den anden slags, den fine, dyre journalistik, som var prestigefyldt, og det er der, vi henter vores identitet. Den undersøgende journalistik. Vagthunden. Den fjerde statsmagt. Men grundlæggende handler al undersøgende journalistik om i går. Og det er dér, det går galt for os i journalistikken.

- Der er selvfølgelig fortsat er brug for breaking. Der er brug for, at nogle fortæller dig, hvad der sker lige nu. Der er et sammenbrud på E45, kør en anden vej hjem. Eller der bryder strejke ud i morgen. Og der er brug for undersøgende journalistik. Der er vel ingen, der vil påstå, at Panama Papers og historien om et skattesystem, der bryder sammen, ikke var virkelig vigtigt, uddyber han og fortsætter:

- Pointen er bare, at hvis det er den eneste måde, vi filtrerer verden på, får folk et forskruet og meget negativt billede af, hvordan verden ser ud. Og det betyder samtidig, at vi som journalister ignorerer alt det, der handler om i morgen. Alt det der peger frem og ikke kan fotograferes live. Vi gider sgu ikke høre om din ideologi, dine visioner, drømme eller dine planer. Det er ikke en god historie. Dét forsøger vi at gøre op med på Constructive Institute.

KONSTRUKTIV JOURNALISTIK I SAMMENLIGNING

	Breaking	Investigative	Constructive
Time:	Now	Yesterday	Tomorrow
Goals:	Speed	Blame	Inspiration
Questions:	What? When	Who? Why?	What now? How?
Style:	Dramatic	Critical	Curious
Role:	Police	Judge	Facilitator
Focus:	Drama, conflict	Crooks, victims	Solutions, best practice

Kilde: Constructive Institute.

NYHEDSFLUGT OG FAKTA-TERAPI

Konstruktiv journalistik er et opgør med pressens negative verdenssyn, årtiers indgroede journalistvaner og mere eller mindre ureflekteret brug af nogle nyhedskriterier, nogen en gang har udtænkt. Og i særdeleshed et opgør med forståelsen af, hvad en god historie vil sige.

- Et af journalist-dogmerne er, at vi altid vinkler på det konfliktfyldte og det dramatiske netop for at få opmærksomhed. Men hvis journalistikkens opgave er at give et retvisende billede af virkeligheden, kan det ikke nytte noget, at vi lukker det ene øje og kun kigger på det, der er problematisk og konfliktfyldt, på skurkene og ofrene, på mordene og folk, der bliver dræbt i ubåde, siger Ulrik og fortsætter:

- Så der en kulturændring i at lære hinanden, at en god historie godt kan være en livsbekræftende historie, hvor noget faktisk går godt eller lykkes og giver perspektiv, en der peger frem og giver lange udviklingstendenser plads. Historier, der inspirerer, historier om nogen, der har gjort noget andet end os andre, som vi kan lære noget af.

Fænomenet 'News avoidance' er et højtråbende wake-up call om, at medier må handle nu både for deres egen overlevelses og for demokratiets skyld. For folk fravælger i stor stil nyheder. Hovedårsag: at de risikerer at påvirke folks humør negativt.

48 procent på verdensplan undgår nogle gange nyheder, fordi de simpelthen bliver i dårligt humør af det. Ind på en tredjeårsag kommer følelsen af magtesløshed, ifølge Digital News Report 2017 fra Reuter's Institute for the Studies of Journalism på Oxford Universitet.

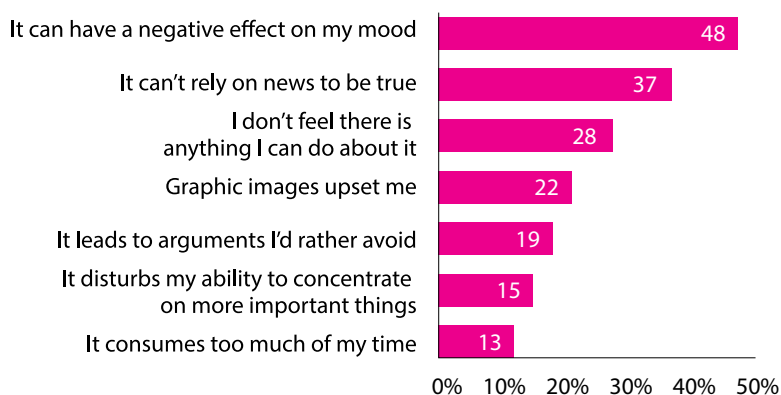
Et andet wake-up call er Hans Rosling, den svenske læge, professor i international sundhed og forfatter til den nylig udkomne bog 'Factfulness' (Læs den!), der indtil sin død i 2017 rejste jorden rundt med budskabet: Verden er et meget bedre sted, end vi tror.

- Hans Rosling blev inviteret rundt i hele verden for at fortælle om statistikker fra FN,

som ligger fuldt tilgængelige for alle. Folk blev vildt overraskede over, hvor godt det egentlig gik. Og hvor godt de selv fik det af at høre, at verden er et bedre sted, end de troede, siger Nanna og fortsætter:

- Fakta blev nærmest en slags terapi, der havde en positiv, konstruktiv effekt på folks humør. For problemet er jo også, at folk bliver apatiske af hele tiden at få at vide, at verden er et dårligt sted. Fakta i sig selv kan altså være konstruktivt. Og konstruktiv journalistik kan sagtens være benhård fakta, som bare samlet set giver dig et helt andet og mere nuanceret billede af verden. Og måske noget håb og inspiration.

REASONS BEHIND NEWS AVOIDANCE – ALL MARKETS

Kilde: Constructive Institute & Reuter's Institute for the Studies of Journalism at Oxford University, Digital News Report 2017.

MORGENDAGENS JOURNALISTIK

Ulrik tegner en slags tempel med tre søjler på en A4-blok og konkretiserer en illustration, han lige har lavet, der forklarer, hvad konstruktiv journalistik er.

- Taget handler om dit ambitionsniveau. Inden du går i gang. Går du efter en god historie, vil du bare underholde og have flest mulige klik og seertal, eller er din ambition, at du skal gøre folk klogere, og synes du ligefrem, at journalistikken har et højere formål end at informere såsom at give et retvisende billede af, hvordan verden ser ud og være et fundament for demokratiet, siger han uden at efterlade tvivl om hans eget ambitionsniveau på journalistikkens vegne.

Under taget er der de tre søjler. Den første handler om journalistens rolle. Den vender vi tilbage til. Den anden søjle præsenterer Ulrik sådan her:

- Hvad er din tilgang til journalistikken? Kan du få nuancer og perspektiv ind? Kan du få det lange træk ind? Altså vi dækker mordet, men skal også lige huske at sige,

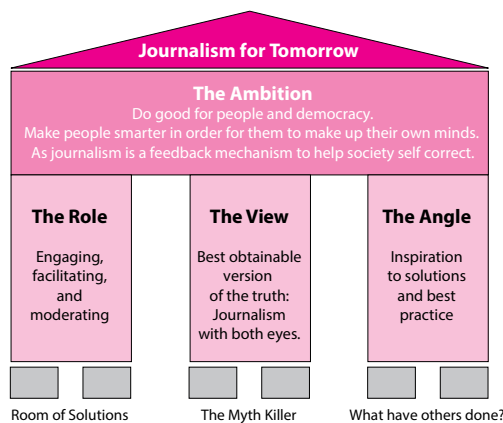
hvor mange mord der er nu i forhold til, hvordan det var for 10 år siden. Med andre ord, vi holder ikke noget skjult for dig, men du skal lige vide... Dækker vi fx et flystyrt, skal du skal lige vide, at der faktisk ikke døde et eneste menneske på hele kloden jorden på grund af flystyrt i 2017. Vidste du det, nej det gør folk ikke, for det plejer vi ikke at fortælle vel. Vi skal affive myter.

Tredje og sidste søjle handler om vinklen. Hvad er det for en historie, du vil fortælle og hvorfor? Hvad skal modtageren, borgeren, i den anden ende bruge den til? Også her kommer journalistens mind-set i spil – hele måden at tænke i journalistiske historier på.

- Vi bliver nemt lidt distancerede fra læserne. Jeg ved godt, at vi klikker på blod og ulykke, men måske er det ikke lige det, man har lyst til at abonnere på. Journalister skal turde vælge historier fra hverdagen og historier fra mere almindelige og nære problemstillinger. Lave nære fortællinger for læserne, som de kan spejle sig i, og som også kan give noget håb og inspiration. Vi skal skrive det på en måde, der engagerer læseren, siger Nanna.

Tilsammen udgør elementerne i illustrationen, ifølge Ulrik, morgendagens journalistik.

HVAD ER KONSTRUKTIV JOURNALISTIK?

Kilde: Constructive Institute.

DET KONSTRUKTIVE BREDER SIG

... Den ny chefredaktør på Borholms Tidende havde en vision. Fremfor at fokusere på de fejl, der blev lavet i kampens hede, skulle journalisterne melde sig ind i kampen. Gå på banen med resten af øens befolkning og være en slags medlemsblad for alle spillerne. Se sammenhænge og muligheder, være bindeled – aktivt lade Bornholms Tidende bidrage til at gøre Bornholm til et bedre sted at være.

Selvfølgelig dækkede avisen fortsat Bornholms problemer, men nu med henblik på at rejse en debat om, hvad øen kunne gøre for at løse problemet. Og hvis andre ø-samfund havde løst et lignende problem, så drog journalisterne ud i verden for at se, hvordan man havde grebet tingene an der. Kunne det være en inspiration? Måske ligefrem en løsningsmodel?

Den konstruktive journalistik breder sig. I Danmark og ude i verden. Hurtigere end Ulrik og de andre på Constructive Institute troede, at det var muligt.

- Vi er meget længere, end vi selv havde turdet drømme om i forhold til at ændre nyhedskulturen. Nok især fordi meget store dele af branchen er i så stor krise. Finansieringsmodellerne bryder sammen. Tilliden til vores fag styrtdykker. Den kontrakt, der er mellem os og borgerne, altså dem der skal bruge og betale for os, er ved at gå i stykker. Tilliden og troværdigheden er væk, siger han.

Ud af 100 mennesker, hvor mange, tror du, så er muslimer?

Norske Aftenpostens ugentlige featuremagasin, A-magasinet, er et af forbillederne for Nanna, der vender tilbage som featureskribent på Kristelig Dagblad, når hun er færdig som fellow på Constructive Institute. Hun har holdt oplæg om den konstruktive feature for kollegerne på avisen med udgangspunkt i en af A-magasinet konstruktive fortællinger om organdonation, der demonstrerer, hvordan konstruktiv journalistik i høj grad også er fokuseret på problemudredning.

- Norge har et stigende problem med ventelister til organdonation og mangel på donorer. Man kunne nemt have lavet en feature om en mand, der havde mistet sin kone, fordi hun ikke nåede at få et organ i tide. Men man valgte i stedet for at fortælle historien om en enlig mor til to piger, som fik den livsnødvendige lungetransplantation, fortæller hun.

A-magasinet fremlagde stadig problemer og udfordringer undervejs. Foldede historien ud og beskrev, hvorfor det er svært i Norge.

- Og så zoomer fortællingen ind på Spanien, hvor det rent faktisk er lykkedes at få vendt udviklingen, så landet i dag har donorer nok. Man kommer altså med nogle bud på, hvordan andre lande med succes har valgt at løse donorproblemet. Og i forlængelse af fortællingen bringer man en boks om, hvordan det fungerer, hvis man vil være organdonor. Uden at lægge pres på nogen, siger Nanna og fortsætter:

- Når man læser den fortælling, som jo egentlig har en lykkelig udgang, men med masser af nuancer og uden at lægge skjul på problemet, kan man som læser ikke undgå at blive engageret, selv om ingen døde. Tværtimod kan man sidde tilbage med lidt håb, siger hun.

I Frankrig er der otte procent muslimer, den gennemsnitlige franskmand troede, at der var 31 procent.

Den norske feature er et godt eksempel på vinkling, der inspirerer til løsninger og best practice – nemlig at se på hvad andre har gjort. Og på at holde begge øjne åbne. Constructive Institute forsøger at samle den slags eksempler, dele dem online som best practice. Og man udvikler koncepter, så det bliver lettere for andre at prøve at gribe det an på samme måde. Zetland er fx pragteksmplet på at aflive myter.

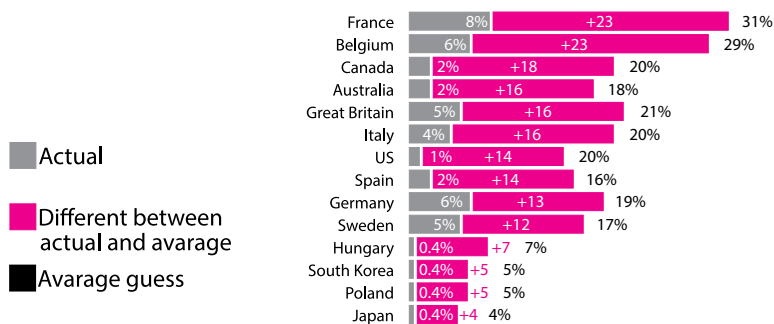
I Belgien var befolkningens gennemsnitlige gæt, at der var 29 muslimer ud af 100 mennesker i deres land. Altså 29 procent. I virkeligheden er der seks procent. I Canada er to ud af 100 mennesker muslimer, gennemsnitscanadieren troede det var 20 ud af 100.

- Du troede verden var sådan her, men faktisk ser den sådan her ud. Den type myte-dræberartikler laver Zetland stribevis af, meget featureagtige, men også faktatunge og ikke fortælling-fortælling med en hovedperson og et handlingsforløb. Måske stiller man en række komplicerede spørgsmål og får nogle forskere eller videnskabsfolk til at forklare, hvordan det i virkeligheden hænger sammen fx ved hjælp af grafikker, siger Nanna og tilføjer:
- Selvsagt kan ikke alt gøres konstruktivt. Og der er ikke altid håb. Det er balancen, den er gal med. Folk tror jo, at verden er ved at bryde sammen. Eller at den er helt anderledes end virkeligheden viser.

Det nye her er ikke, at nyhedskulturen er syg. Det har kloge mennesker råbt op om de seneste i hvert fald 25 år. Selve tanken om mere nuancerede, retvisende nyheder er altså ikke en ny tallerken. Det nye er, at medier og journalister er begyndt at lytte og tager budskabet til sig.

- Flere og flere er enige om den diagnose, og derfor breder ideen om konstruktive nyheder som en slags medicin, der har potentiale til at kurere patienten, sig verden over, siger Ulrik.

OUT OF 100 PEOPLE HOW MANY DO YOU THINK ARE MUSLIMS?

Kilde: Constructive Institute og Ipsos Mori og The Guardian 2015.

EN NY JOURNALISTROLLE

- Journalister kommer til at spille en ny og anderledes rolle i fremtiden, hvor vi skal facilitere, engagere og moderere, hvilket vi nok skal øve os på, for det har vi aldrig været før som journalister. I stedet for at bruge mikrofonen som lanse, skal vi fremover bruge den som dirigentstok, siger Ulrik og beskriver det, han kalder løsningernes rum:

- Sammen med vores fellows prøver vi at conceptualisere noget af det her, og et af de greb, vi har udviklet, er 'Løsningernes rum'. I modsætning til konflikternes rum, som er et andet ord for et tv-studie, hvor man inviterer folk med konfliktende synspunkter ind, så de kan skændes lidt eller meget, og ingen bliver rigtigt kloge på andet end, hvem der vandt boksekampen, siger han og fortsætter:

- Vi har lavet et journalistisk format, hvor man hiver folk ind i et rum med henblik på, at de skal blive enige om noget og tænke i kompromisser og mulige løsninger, og journalistens opgave er derfor at facilitere en debat, der peger på områder, hvor debattørerne er enige og i fællesskab afsøger måder at håndtere problemstillingen på.

Journalistens rolle og konceptet løsningernes rum repræsenterer første søjle på illustrationen, der forklarer konstruktiv journalistik. Et andet koncept instituttet har sat på formel er i al sin enkelthed 80/20 princippet. Et princip der vender den traditionelle udredende artikel på hovedet.

- Typisk vil der være to sider med problemet og så én spalte, der fortæller, hvad de gjorde i Holland eller Norge. Ideen er at gøre det omvendt. Præsenterer problemstillingen, men bruge meget mere tid eller linjer, 80 procent, på løsningen – på baggrund af et dokumenteret problem. Vi bytter altså rundt på mængden og vægtningen i forhold til den traditionelle dækning, forklarer Ulrik og uddyber:

- Vi behøver fx ikke bruge 80 procent af tiden eller pladsen på at fortælle, at der er problemer med integrationen i Danmark. Vi kan godt hurtigere formidle, hvordan de gjorde med et bestemt projekt i Voldsmose, Hvorimod hvis det er problem, som vi i virkeligheden ikke vidste var et problem, så skal vi lige forklare først, at det er et problem, inden vi kan begynde at snakke om løsninger, siger Ulrik.

Det er vigtigt for ham at pointere, at en journalistrolle, hvor man modererer, faciliterer og engagerer bestemt også er en kritisk journalistrolle.

- Det mest kritiske, man overhovedet kan gøre overfor en magthaver, som hævder, det er umuligt at gøre noget ved et specifikt problem, er da at dokumentere, at han tager fejl. Jo, det kan man faktisk. Vi har lige været i Lund, nu skal du bare høre, der var problemet så katastrofalt for fem år siden, at svenskerne blev nødt til at gøre noget. Her skal du se resultatet, mener du stadig, at det ikke kan lade sig gøre, konkretiserer han og tilføjer:

- Så ligner magthaveren en fisk uden vand. Så det der med at sige, at konstruktiv journalistik er et alternativ til undersøgende journalistik, er noget værre vrøvl. Undersøgende journalistik er rigtig vigtigt, konstruktiv journalistik fuldender bare cirklen. Og der er i øvrigt intet modsætningsforhold mellem konstruktiv journalistik og al anden god journalistik.

THE KEY ELEMENTS OF GOOD JOURNALISM

1. Journalism's first obligation is to the truth.
2. Its first loyalty is to citizens.
3. Its essence is a discipline of verification.
4. Its practitioners must maintain an independence from those they cover.
5. It must serve as an independent monitor of power.
6. It must provide a forum for public criticism and compromise.
7. It must strive to make the significant interesting and relevant.
8. It must keep the news comprehensive and proportional.
9. Its practitioners must be allowed to exercise their personal conscience.

Kilde: Constructive Institute og Tom Rosenstiel & Bill Kovach, The Elements of Journalism.

DET KONSTRUKTIVE VIRKER – OGSÅ SOM FEATURE

Ikke alene breder den konstruktive journalistik sig. De første spæde resultater viser, at den også virker. Fx lancerede P1 programmet 'Public Service' fra første januar 2018, hvor et panel – i dialog med lytterne – tager udgangspunkt i nogle af de problemer, som nyhederne har beskæftiget sig med i DRs regionale system i løbet af morgenen. Så snakker man om, hvordan man kunne løse problemerne og kommer med ideer til, hvad man fx kan gøre ved rotteplagen eller ved overfyldte gylletanke eller lukning af butikker. Alt muligt.

- Panelet sidder i en hel time hver formiddag og diskuterer mulige løsninger på problemer i fællesskab med lytterne. Og det er et af de mest lyttede problemer i P1s historie. Det er da interessant. Og det, må man sige, er et langt format. I virkeligheden er det ret banalt som koncept, men samtidig et tydeligt eksempel på, at folk gerne vil det konstruktive, konstaterer Ulrik.

The Guardian har eksperimenteret med konstruktiv journalistik igennem 18 måneder og konstaterer i en ny undersøgelse, at der var en klar tendens til, at folk læste de konstruktive historier mere end de traditionelle nyhedshistorier.

- Og ikke nok med det, folk brugte mere tid på at læse og læste faktisk historierne til ende. Og så delte de dem mere, fordi de havde lyst til at dele deres oplevelse med andre, siger han og fortsætter:

- Ikke dermed sagt, at bare man laver konstruktiv journalistik, får man succes. Eller at lige så snart man skriver konstruktivt, skynder folk sig at læse det. Det kommer an på, hvad historien er, og hvordan den er lavet. Men der er en tendens til, at de medier, der arbejder seriøst med konstruktiv journalistik, nu begynder at få nogle ganske interessante resultater.

Nanna nørkler netop nu med en slags model for den konstruktive feature. Hun undersøger, hvordan kan man flette det problem, man dokumenterer ind i historien om

dem, der har gjort noget, som vi andre kan blive inspirerede af, som Ulrik formulerer det. Nanna selv synes, det er svært at sætte journalistik på formel, men hun har forsøgt at konkretisere, hvad en konstruktiv feature kræver – først og fremmest på indholdssiden. Hun går altså ikke ind i featurens greb og virkemidler, men holder fokus på, hvad der skal til for at gøre fortællingen konstruktiv.

- Som journalister har vi et ansvar for at oplyse og gøre borgerne klogere og give dem lyst til at læse, hvad vi skriver. Så det forpligter at skrive langt. En feature skal være skruet ordentligt sammen, og der skal være fremdrift, ellers gider læseren ikke læse den. Og sproget er vigtigt, der skal være tempo og sigende detaljer. Der skal være en mening med de ord, man vælger at bruge. Der må ikke være tomgang. Alt skal med af en årsag, siger hun og understreger igen vigtigheden af også at skrive om det nære, folk kan spejle sig i.

- De fleste menneskers hverdag handler jo ikke om terrorangreb og tyfoner. De fleste menneskers hverdag er ret almindelig, og der er en uoverensstemmelse imellem, hvad journalister interesserer sig for i deres dækning, og hvordan det ser ud hjemme i menneskers liv, siger hun og fortsætter:

- Der mener jeg på featuredelen, at man godt i højere grad kan dyrke almindeligheden og hverdagslivet, selv om det måske lyder kedeligt. Måske vil nogen hellere skrive om bander eller om livet i fængsel, om prostituerede og så videre. Det skal der bestemt også være plads til, men det er jo ikke sådan, at folk er flest.

Nanna taler lige ind i kernen af 90'ernes amerikanske fortælle-bevægelse. "Fortællende journalister fokuserer på almindelige mennesker og dramaet, følelserne og kompleksiteten i deres liv. Fortællende journalistik søger et dybere perspektiv på vores liv og den tid, vi lever i" skrev Sims og Kramer i 'Literary Journalism' tilbage i 1995. Og journalistprofessor Walt Harrington efterlyste i sin bog 'Intimate Journalism, The Art and Craft of Reporting Everyday Life' fra 1997 netop fortællinger fra hverdagslivet – om opførelse, motiver, følelser, overbevisninger, attituder, håb, klager, frygt og bedrifter hos mennesker, der søger mening og formål med deres liv. Ofte universelle fortællinger om livsvilkår og hverdagens udfordringer.

Derfor har fortællende journalistik qua sit dna elementer af det konstruktive i sig. Og konstruktive fortællinger bør have gode odds for at vinde borgerne interesse og engagement, for tilbage i 2001 konkluderede forskning fra det amerikanske Readership Institute under Media Management på Northwestern University, at indhold og formidlingsform er de to afgørende faktorer for at vende nedgangen i læserskaren. Ulrik er mest optaget af ambitionen, inden man som journalist går i gang. Længden og formidlingsformen er ikke afgørende for ham eller i konstruktiv journalistik. Men det skal være god journalistik, og det skal være væsentligt.

- Opgaven er jo også at gøre det væsentlige relevant og for at gøre det, skal der være noget, der rammer dig. Det er svært at lave en fortælling, som ikke er billeddannende.

Du skal jo kunne relatere til den, det vil sige, at det skal være til at se for sig, forstå, mærke og føle, siger han og tilføjer:

- Rolf Geckler skrev en gang bogen 'Sandheden er konkret'. Det er sgu en god sætning.

... Sandheden er også, at bornholmerne faktisk er temmelig interesserede i at finde løsninger på deres og øens problemer. Mon de har fået mere lyst til at læse Bornholms Tidende nu? Ja, det har de. Har de fået et tilhørsforhold til avisen? Ja, det har de. Og avisens læsertal er stigende – på en printavis. I 2017 tjente Bornholms Tidende flere penge, end man har gjort i 17 år.

Nannas opskrift på en konstruktiv feature

Kendetegn:

- Identificerer og dokumenterer et samfundsproblem, som kan bære en feature.
- Lægger en anden og mere konstruktiv vinkel på problemet end den forudsigelige.
- Er en nuanceret fortælling, som veksler mellem afsnit, der udreder problemet og afsnit, som peger på muligheder og løsninger.
- Er ofte båret af den gode case eller det stærke eksempel, hvor den lille historie bliver billedet på den store historie.
- Undersøger, om problemet er løst i andre lande eller andre byer.
- Påpeger eventuelle samfundsendagerende elementer i historien.
- Kan engagere læsere ved at lave en tipkasse. Hvad er deres bedste forslag?
- Kan afsluttes med et live-arrangement/debatmøde, hvor de vigtigste kilder fra featuren interviewes og svarer på spørgsmål på scenen.

OBS.

- Featuremodellen er en klassisk journalistmodel, hvor det konstruktive element i høj grad ligger i vinklingen, valget af kilder og eksempler.
- Selvom vinklen vendes om, så løsningen bliver fremtrædende, skal problemet dokumenteres grundigt med tal, statistik og eksperter, så det bliver en nuanceret fortælling.
- Det er vigtigt, at der er en vekselvirkning mellem problemudredende afsnit og afsnit, der peger på løsninger.

VEJEN FRA TRADITIONEL TIL KONSTRUKTIV JOURNALISTIK

- ikke mere, men bedre
- ikke negativ, men kritisk
- ikke vred, men nysgerrig
- ikke anklagende, men inspirerende
- ikke tabloid, men underholdende
- ikke populist, men populær
- ikke kedelig, men moderne
- ikke kun stille de traditionelle hvor, hvem og hvornår spørgsmål, men tilføje hvordan og hvad nu.

TÆNK I

- at få nuancerne med
- mulige løsninger
- fremtidsperspektiver
- at vende blikket ud i verden og undersøge, om der findes løsninger andre steder
- at behandle kilder ens, uanset om du er enig og uenig med dem
- historier fra hverdagen om nære problemstillinger, som læserne kan spejle sig i.

HUSK

- det er ikke positive nyheder
- vær ikke politiker
- det er ikke glade nyheder
- det er ikke konservativt
- pas på for stringente kvantitative mål
- det er både og
- lad være med at give op.

Kilde: Constructive Institute

FOTO: LEIF TUXEN

STINNE ANDREASEN er original. Hun prioriterer idéudvikling og forstår at tænke skævt og frit. Og hun giver gode oplevelser, så jeg bliver begejstret, berørt og læser til ende. Stinne er digital redaktør på Kristeligt Dagblad og siden 2012 ansvarlig for husets digitale fortællinger, som har vundet en stribe danske og internationale priser. Hun har selv skrevet fx den prisbelønnede ”En fars brev til den datter, som aldrig skulle have været født” og ”Den hvide mands æresdrab”.

FOTO: LEIF TUXEN

KIM SCHOU kan det, der er brug for. Han er pionér for digitale fortællinger i danske medier, og han gør indtryk, så jeg spændt venter på hans næste bedrift. Kim er redaktør for digitale fortællinger i Danmarks Radio. Før var han succesfuld visuel redaktør på Kristeligt Dagblad, hvor han har været med til at vinde stribevis af priser i ind- og udland for bladets digitale fortællinger. Han er journalist med stor teknisk og grafisk indsigt og har lige udgivet en tegneserie.

FOTO: POUL MADSEN

HENRIK KASTENSKOV opfatter fortællinger på nettet som et lille barn, der er ved at lære at gå, har som erklæret mål at løfte online journalistikken til næste niveau – og min fulde opmærksomhed. Henrik producerede sin første multimediafortælling i 1996, inden han blev uddannet fotojournalist. Han har vundet flere priser fx NPPAs ’Best of Photojournalism - Independent Media’ i 2006 for multimediefortællingen ”The Ardoyne Suicides” og underviser i multimediefortællinger på DMJX.

DIGITALT

”Jeg vil gerne lave noget om den danske sang. Det er 90 år siden, at der blev skrevet melodi til ’Den danske sang er en ung blond pige’, og det er 90 år siden, at den brede højskolesangbog blev udgivet, og morgensang i skolerne blev indført, så på en måde kan man godt sige, at det er den danske sang, der fylder 90,” sagde journalist Morten Mikkelsen på et af Kristeligt Dagblads idéudviklingsmøder i 2016.

”Måske kunne vi krydre en artikel med musik,” foreslog han.

Godt emne syntes både Stinne og Kim, men... Kunne de gribe det anderledes an? De havde netop prædikeret ”Let’s go all the way” og snakkede sig frem til:

”Hvad nu, hvis du skrev det som en sang?”

De vidste nemlig, at Morten kunne skrive lejlighedssange, for han skriver altid sange til avisens julefrokoster og er ret god til det. Det skulle Morten lige tænke over, og de aftalte et møde, hvor de normalt også ville have haft en fotograf og en grafiker med for at have en bred faggruppe præsenteret.

”Kunne du så tænke dig at skrive artiklen som en sang,” spurgte Stinne på mødet.

”Så skulle det måske være på melodien ’Den danske sang er en ung blond pige’, for den fylder jo 90,” svarede Morten nu frisk på ideen.

”Jamen skal vi så ikke sætte det op, så vi får det til at ligne en selskabssang? Så laver vi kaffepletter på den og gamle fotos og sådan noget,” foreslog Kim.

Klart. Det skulle de. Og så kom de til at tænke på, om der mon var nogen i huset, der sang i kor, måske kunne de lokke nogle korsangere til at indspille sangen.

”Kunne det så ikke også være fedt, hvis folk derhjemme kunne synge med? Kan vi lave en slags karaoke funktion?” fandt Stinne på.

Det kunne de godt. Og på den måde blev en idé, der kunne være endt som en klassisk baggrundsartikel om udviklingen af dansk sangtradition, til en let brugt, ”maskinskrevet” lejlighedssang på vers. En sang, man også kan lytte til eller selv synge med på.

Alt var gennemtænkt før første bogstav var sat på blokken.

Der skulle selvfølgelig stadig idéudvikles på selve indholdet til lejlighedssangen, og Morten Mikkelsen interviewede en række forskere og researchede, som han ville researche enhver anden journalistisk artikel. Skriveprocessen mundede til gengæld ud i 13 vers, der rimer.

Den digitale platform er unik. Faktisk skal der ofte opfindes en helt ny tallerken for at udnytte potentialet optimalt. Der skal udforskes og være plads til fodfejl og eksperimenter – og det er en fordel at bryde ud af den gængse vanetænkning i print, radio og TV.

Det handler om at lade indholdet finde sin form. At finde ud af, hvad det er for en historie, man vil fortælle og på den baggrund vurdere, med hvilke elementer og virkemidler man fortæller netop den historie bedst. Digitalt kræver det idéudvikling på tværs af faggrupper fra start, hvis fortællingen skal spille optimalt eller bare godt. Og uanset viften af fristende, mulige elementer, er selve historien, også digitalt, vigtigst af

alt. Det understreger tre af Danmarks bedste digitale fortællere uafhængigt af hinanden. Kristeligt Dagblads digitale redaktør Stinne Andreassen formulerer det sådan her på spørgsmålet om, hvad der er afgørende for at lave gode digitale fortællinger:

- Indholdet er det allervigtigste. Hvis ikke der er en god historie, kan formen være lige meget. Vi har prøvet at have halvsloje tekster, hvor vi har haft en eller anden god visuel idé, og de er ikke blevet særlig læste. Det er med til at understrege, at det er den gode historie, der afgør, om folk vil læse. Det nytter ikke at peppe en halvkedelig tekst op med infografikker.

Hav dog in mente, at en halv kedelig tekst ikke nødvendigvis betyder, at selve historien ikke er god. Det kan også være formidlingen af tekstdelen, den er gal med – eller researchen.

LAD INDHOLDET FINDE SIN FORM

På Kristeligt Dagblad går man op i idéudvikling og holder fx idéudviklingsmøder overordnet i huset, hvor man ser nærmere på gode udenlandske og danske digitale fortællinger. Man forholder sig til, om et givent emne kunne være spændende at tage op. Aftaler, når et specielt virkemiddel er særlig godt, at man vil prøve at lave en sådan type opsætning, når den rette historie melder sig.

- Vi prøver virkelig at lave konkret idéudvikling, siger Stinne.

Dertil kommer selvfølgelig de tværfaglige idéudviklingsmøder, der bør falde fra den spæde idé eller strøtanke, så man fra start tænker i både form og indhold og idéudvikler på elementer og måder at fortælle historien på. Det er afgørende, er Stinne, dokumentarist og underviser Henrik Kastenskov og redaktør for digitale fortællinger i DR Kim Schou enige om. Som Kim siger:

- En time brugt i starten af processen, sparer som regel rigtig mange timer i den anden ende.

At der er flere sæt øjne med i processen og flere tankemåder og associationer i spil, er i sig selv en kæmpe fordel og den direkte vej til at løfte og kvalificere en ide til noget mere originalt – væk fra den hurtige løsning, der ligger lige for. Det viser både praksis og forskning i kreativitet, især hvis man leger med og følger få, enkle spilleregler, der groft sagt går ud på at afsondre sig i et specifikt tidsrum, hvor alt er muligt, og vurderinger er det eneste, der er forbudt. Måske bruger man ligefrem en idéudviklingsmetode eller tre. Og optimalt set er der bagefter tid til, at underbevidstheden pludselig helt af sig selv belønner én med originale ideer eller klarsyn.

1. Den danske sang er en ældre kvinde,
lidt grå i toppen, men stadig køn.
Hun er et elsket og skattet minde
om bølgen blå og om våren så grøn.
Lad tanken vandre og tiden flyve
til dengang, sangen blev fælles sag
i nitten hundrede seksogtyve;
hun fylder derfor **halvfems i dag!**

En selskabssang er jo ikke en narrativ fortælling i den forstand, at vi som modtagere lader os forføre af illusionen om at opleve et handlingsforløb udspille sig for øjnene af os – i vores indre biograf. Som i en film eller en roman. Det er ikke hardcore fortællende journalistik skrevet i scener med dialog, tanker, følelser og spændingskurve. Men kan det være en god og stærk oplevelse? Jep. Det er også originalt. Rørende ligefrem. Og man må sige, at indholdet har fundet sin form.

Det har det også i 'En fars brev til den datter, der aldrig skulle have været født'. Én lang, håndskrevet monolog, i fortællende journalistik også kaldet indre liv, helt konkret en fars tanker og følelser, hvor journalisten elegant fletter fakta ind, så det falder naturligt og troværdigt undervejs. Vi bliver som læsere klogere i takt med, at brevskriv-
veren, faren, gør det i virkeligheden og i brev-illusionen. Man bliver som læser ikke for alvor rykket ud forestillingen om at være i gang med at læse et brev. Man bliver ikke forstyrret af, at journalisten fylder BBI, boring but important – også kaldet FF for fascinerende fakta, på – det behøver ikke være kedeligt, bare fordi det er vigtigt, især ikke når man gør sig umage med at formidle det vedkommende og konkret. Farens brev er desuden flankeret af faktabokse.

Du er stadig for lille til at forstå. Bare fem år og mest optaget af biler, prinsesser, dyr og lasagne. Men en dag skal du have alt det her at vide. Og så håber jeg, det vil stå klart for dig, at trods den vanvittige historie er du det bedste, der kunne være sket for din mor og mig. Også selvom du aldrig skulle have været født...

- Vi arbejder meget bevidst med fortællende journalistik. Show, don't tell, og er det her nu vigtigt for historien eller ej, og kan man fortælle en stor historie i den lille. Det er en fordel at arbejde sammen med nogle, der taler samme sprog og har en fælles forståelse af grundelementerne i en god fortælling, siger Kim, der indtil marts 2018 var visuel redaktør på Kristeligt Dagblad og i dag altså er redaktør for digitale fortællinger i DR. Et godt eksempel på en digital fortælling, der veksler mellem fascinerende fakta og en overvejende panoramisk fortalt personhistorie, er endnu et samarbejde mellem Stinne og Kim 'Den hvide mands æresdrab'. En sand mytedræber, hvis fakta givet er overraskende nyt for rigtig mange danskere, fordi vi er vant til at høre en anden historie og har et forvrænget billede af, hvordan virkeligheden ser ud.

Hvordan afgør I hvilke elementer, der bedst formidler en konkret historie, eller hvilke dele af historien, der fortælles stærkest med lyd, video, infografik, tekst eller andre elementer?

- Vi har jo hele tiden i baghovedet, at det også skal fungere i papiravisen. Vi laver ikke ret mange digitale fortællinger, som ikke også udkommer på papir. Så vi skriver artiklen, som en artikel, der kan gå begge steder, og så tilpasser vi de andre elementer. Vi skal selvfølgelig ikke have det samme på lyd, som vi har på skrift, de andre elementer skal give noget andet og noget mere, siger Stinne.

EN NY TALLERKEN

På Kristeligt Dagblad – og generelt i danske medier – tænker man muligvis web først, men underforstået web-tekst først. Det ser Henrik som den største hindring for at kunne udnytte det digitale potentiale fuldt ud. Den digital platform er unik og bør udvikles som sådan. Derfor bør man tænke historien først uden at hænge den op på en bestemt platform i udgangspunktet, er hans argumentation.

- TV-folk tænker i TV, avisfolk i skrift, radio i lyd. Det er svært at nedbryde de grænser og en fastlåsning i et bestemt medie. Teksten har generelt første prioritet, og så må alle andre elementer indordne sig det skrevne ord, siger han og fortsætter:

- Men man bør tilgå en hvilken som helst historie som én stor bunke informationer. Lad os tage en begivenhed som et jordskælv i Sydøstasien. Hvad gør vi så? Vi har nogle årsager, vi har nogle direkte konsekvenser, og vi har nogle langsigtede eftervirkninger. Her er altså en række mulige indgange, og så er det spørgsmålet om, hvilken historie, man ønsker at fortælle, der i min verden bør være afgørende for, hvilke elementer der skal indgå i fortællingen, siger han.

- Det kan være, det skal starte med en motion graphic, der viser, hvordan pladen forskyder sig på bunden af Det Indiske Ocean onsdag morgen klokken 7.36. Og derfra følger man konsekvenserne af den forskydning. Eller det kan være, at man starter en uge senere, hvor redningsarbejdet er i fuld gang, og derfor vælger at åbne med fem minutters film, der viser netop det for derefter at spole tilbage og i artikelform rekonstruere, hvad de forskellige karakterer, vi møder i filmen, lavede klokken 7.35, minuttet før jordskælvet, uddyber han.

Henrik erkender, at det ikke er nogen nem opgave at tænke web som i unik platform først. For dels skal man bryde med indgroede mønstre og tankemåder, dels er det faktisk en ny tallerken, der skal opfindes. Spørgsmålet er, hvordan man kan gøre det mere organisk? Hvordan laver man den perfekte fortælling, hvor elementerne bare flyder, som de skal?

- Det kræver en økonomisk vilje til at lade nogen eksperimentere med den her platform, og der er brug for folk, der er helt fri af tankegangen fra andre platforme, siger han.

Han ser DRs tiltag med en redaktion for digitale fortællinger, som en satsning, der netop går på tværs af institutionens traditionelle søjler. En satsning Kim som redaktør er en del af.

- Det bliver set som et flagskib at lave de her fortællinger. Den bedste journalistik, der kan præsteres digitalt. Og det er et krav, at det skal være noget, der kun kan fortælles digitalt. Der skal være en grund til, at det skal være en digital fortælling. Det skal ikke bare være en lang artikel med mange billeder, så er det en feature eller longread, siger Kim og fortsætter:

- Hidtil har vores digitale fortællinger godt nok lignet hinanden en del, men for så vidt kan man gøre hvad som helst. En digital fortælling, vi kalder dem også webdoks, har ikke faste former. Det handler meget om, at design og indhold skal gå hånd i hånd. Du fortæller også historien i designet, uanset om det er interaktivt eller ej.

For Kim er der flere svar på, hvad der gør en digital fortælling engagerende.

- Hvis vi kan gøre dig nysgerrig og holde dig nysgerrig og overraske dig hele vejen igennem historien, er vi kommet langt. De stærkeste historier er som regel case-bårne. De kan noget med identifikation. Det er også nemmere at skrive dem, siger han og fortsætter:

- Det kan også være, at vi vil have dig til at træffe nogle valg undervejs – at vi beder dig om selv at være med til at forme historien. Fx lavede vi på Kristeligt Dagblad en historie med omdrejningspunktet: Hvad ville du gøre, hvis du fandt ud af, at du ventede et barn med Downs syndrom, skrevet og tilrettelagt af Rasmus Fahrenhorff. Så kunne du som læser træffe nogle valg undervejs, der foldede forskellige aspekter ud. Helt banalt handler det om at fortælle en god historie, som du husker, og som du har lyst til at dele og fortælle andre om. Vi beder folk om at bruge lang tid ved deres skærm og måske gå på opdagelse. Derfor skal det overraske og være spændende – også visuelt. Hele. Vejen. Til. Enden.

Som kolleger arbejdede Kim og Stinne med det dogme altid at gøre et eller andet visuelt, de ikke havde prøvet før. Det kunne være en stor ting, som at skrive alt i hånden eller en lille bitte ting, hvor en video starter på en anderledes måde.

Hvad er afgørende for at gøre en fortælling så vedkommende som muligt?

- Det er klart, at de klassiske journalistiske dyder stadig er centrum for det hele. At fortælle en god historie og lade historien styre, hvordan den skal fortælles. Tit handler det mest om at holde sig lidt tilbage. Lad være med at smide en film eller lydfil ind bare fordi du kan det. Det skal kun være, når det virkelig tjener historien, siger Kim og tilføjer:

- Hvis det handler om noget, der foregår ude i skoven med søde eller farlige dyr, skal der billeder og lyd på. Men hvis det er en rekonstruktion af noget, der engang er sket, kan du måske godt bruge nogle gamle klip, men så får du altså brug for flere ord.

NYE RUTINER PÅ REDAKTIONEN

På Kristeligt Dagblad har den største hurdle været at få alle til at tænke digitalt indover fra start og rent lavpraktisk finde ud af, at en specialhistorie, som avisen kalder de digitale fortællinger, tager tid, hvis resultatet skal være ordentligt.

- Fx tog det mange i huset lang tid at forstå, at én, der koder, rent faktisk har brug for en uge, hvis det skal være ordentligt og originalt. Det duer ikke, at man først sender billederne eller videoen dagen før deadline. Så kan vi ikke lave noget nyt, siger Stinne. Alle må justere lidt på arbejdsrutinerne. Papirjournalisterne kan ikke længere bare tænke i, hvornår artiklen skal i avisen, og hvor mange linjer den skal fylde og også lige huske et billede. Ikke hvis der også skal en digital fortælling i spil.

- I starten fungerede det meget sådan her, og det gør det stadig indimellem: Papirjournalisterne har været ude at interviewe og kommer begejstrede tilbage og siger til os ”Hey skulle vi ikke lave en specialhistorie her?” Det bliver bare aldrig halvt så godt, som hvis der er tænkt digitalt fra start. Der skal også mange billeder til en lang fortælling. Vi kan ikke trylle på bagkant, hvis den kun er researchet til tekst i avisen. Så folk skal idéudvikle med os digitale fra start, siger Stinne og tilføjer:

- Vi digitale har også justeret vores rutiner i erkendelse af, at vi nogle gange har stillet store og måske grænseoverskridende krav til journalisterne. Fx kan du ikke også lige lave en video, hvor vi nu er begyndt at sige, at vi sender selv en videomand, den del sørger vi selv for, siger Stinne.

HÅB

Det er tydeligt, at Henrik som uddannet fotograf og fotojournalist har en anden tilgang og naturligt bevæger sig i andre elementer end tekst. Med en international pris for multimediehistorien 'The Ardoyne Suicides' tilbage i 2006 og de seneste ni år som ekstern underviser i multimediefortællinger på fotojournalistuddannelsen har han både stor erfaring og fingrene dybt forankret i teknologi og metode. Også derfor efterlyser han webproducere med forståelse for, hvornår de enkelte elementer spiller bedst.

- Vi skal tage det bedste fra podcast, det bedste fra film og det bedste fra tekst på en måde så folk ikke opdager, de bliver forført og oplever overgangene mellem elementerne naturlige. Og vi skal bruge lyd meget mere aktivt. Lyd er eminent til at sætte fantasien i gang og lydlandskaber er formidable til at skabe stemninger, siger han.

Henrik er desuden altid narrativ i sin tilgang til fortællinger – som i hardcore fortællende journalistik fortalt gennem et handlingsforløb som var det en roman eller en film:

- Det er det bevidste arbejde med det narrative element, der gør den helt store forskel, fordi den narrative fortælling netop kan engagere. Det betyder igen, at man skal tænke historierne anderledes fra start for at kunne lave fortællende journalistik og faktisk fortælle historien, siger han.

Kim tænker ikke tekst først og repræsenterer måske ligefrem den efterlyste webproducerrolle. For som han siger:

- Det er oplagt på DR i højere grad at bruge video, billeder og forskellige interaktive elementer end "bare" tekst. Men samtidig vi har også en stor undersøgende redaktion herinde, der dykker ned i kæmpesager i månedsvis, der skal fortælles i dokumentarer og radioprogrammer, og nogle af dem egner sig måske virkelig godt til også at blive fortalt som en lang fortælling med meget tekst, hvor vi kan lægge al dokumentation frem og måske komme en masse spørgsmål i forkøbet. Det betyder ikke, vi skal lave longreads. Nej, vi skal stadig lave digitale fortællinger, som kun kan fortælles digitalt.

For Stinne, derimod, er det helt naturligt, at en del af de digitale fortællinger er tekstbårne longreads, for hun arbejder på en avis.

- Vi er et hus med 120 års erfaring i at skrive tekster. Vi er ikke uddannede TV-folk eller lydfolk, så vi udnytter bare det, vi er bedst til, siger hun og tilføjer:

- I takt med, at vi er blevet bedre til at lave video og grafik, er vi også begyndt at lave digitale fortællinger, hvor det er hovedproduktet. Fx udgav vi en oprørssang til unge her i foråret, hvor hovedproduktet var en musikvideo. Men for os handler det stadig om at fokusere på, hvad vi er gode til, og hvad andre er gode til. Og her er fortællinger med det skrevne ord stadig klart vores stærkeste side.

Alle tre er de enige om, at der er grund til begejstring på digitale, journalistiske fortællingers vegne. Potentialer er stort. Både for longreads og webdoks. Der er håb.

10. Da sange skrevet af **rocksolister**
og sange skrevet på andre sprog
fandt vej til hjerternes top-ti-liste
og til folkehøjskolens fine blå bog,
blev takhedssange og årstidsviser
fortyndet med engelsksproget pop,
det hindrer ikke, vi fortsat priser,
at solen dagligt i øst står op.

HENRIKS FEM BUD

- Din primære platform er web - uanset hvilket medie, du kommer fra.
- Lån det bedste fra lyd, print og TV.
- Lyd er et enormt stærkt virkemiddel. Brug det som sådan.
- FORTÆL din historie.
- Bare fordi formatet er digitalt skal du ikke tro, at alt indhold kan kastes ind med en skovl. Alle elementer i en digital fortælling skal være der af en årsag, og du skal vide præcist hvorfor du bruger dem, og hvilket formål de tjener i din fortælling. Sløseri er en anledning for dit publikum til at forlade din historie.

KIM OG STINNES TI BUD FOR DIGITALE FORTÆLLINGER

- 1. DU MÅ IKKE HAVE ANDRE GUDER END HISTORIEN.** Hvis historien stinker, er alle dine imponerende design- og kode-kræfter spildte.
- 2. DU MÅ IKKE LAVE PAPIRARTIKLER TIL NETTET.** Lær af film, eventyr, teater, computerspil og tegneserier for at blive en bedre historiefortæller.
- 3. DU MÅ IKKE GLEMME, HVOR DJÆVLEN BOR.** Vil du brillere, så ihukom den subtile detalje.
- 4. DU SKAL GØRE DET SPÆNDENDE.** Du beder brugerne læse en lang historie på en skærm, og du forventer, at de læser hele vejen til ende; derfor har du bare at fodre læselysten og holde spændingen ved lige.
- 5. DU SKAL HOLDE DET RENT OG ELEGANT.** 'Less is more', og du ved det.
- 6. DU SKAL VIDE, HVORFOR HISTORIEN SKAL FORTÆLLES MED EFFEKTER.** Du ønsker ikke at forfladige dine specialhistorier. Du skal opretholde en meget høj standard.
- 7. DU MÅ IKKE FÅ OS TIL AT TÆNKE OVER NAVIGATIONEN.** Dette er basal UX eller brugeroplevelses-dogmatik for begyndere. Og man overraskes stadig over, hvor ofte navigationen er uklar i digitale longreads rundt omkring på nettet.
- 8. DU SKAL IKKE VENDE PÅ DEN GODE IDE.** Du skal lave systematisk idéudvikling og kreativ sparring, ikke alene på den journalistiske fortælling, men også på formen og mulige virkemidler. Og snak ikke kun med journalister, også med husets fotografer, grafikere, tegnere og marketingsansvarlige. Tænk multimedielt og tværredaktionelt fra dag ét.
- 9. DU SKAL STJÆLE KREATIVT.** Man kan være kreativ ved at stjæle kreativt; det er et Jim Morrison-citat, så det må være sandt. Lad være med at kopiere, men ær, studer, transformer og remix andres gode arbejde og idéer.
- 10. DU SKAL TURDE BRYDE DISSE 10 BUD OG ALLE ANDRE REGLER.** Eksperimentér. Fortæl historien baglæns, som et håndskrevet brev eller ti digte, gør det som en citat-generator eller en karaoke-sang. Gør det værdifuldt for læseren at bruge tid på historien, overrask kontinuerligt. Og nogle gange betyder det: Bryd reglerne.

EFTERSKRIFT

LANGT ER STADIG GODT, NÅR DET ER GODT FORTALT!

Denne bog udkommer både på tryk og som download på nettet. Det giver dig mulighed for når som helst at snuppe den fra bogreolen og genlæse interviews og smagsprøver på de lange fortællinger. Eller den kan søges frem og læses på mobilen af nuværende og kommende generationer af journalister.

Målet med bogen har også været at sætte fokus på nytænkning i dansk journalistik og komme med bud på måder, hvorpå journalistikken både (over)lever og efterlever sin afgørende samfundsmæssige rolle i borgernes tjeneste på.

Det er essentielt at undersøge og udvikle den unikke platform nettet er for at forstå og udnytte potentialet bedre og i endnu højere grad frit lade indholdet finde sin form blandt viften af mulige elementer. Elementer der for mange vil være lettere tilgængelige end tekst. Det er essentielt at udnytte den langtidsholdbarhed, som nettet åbenbarer for digitale fortællinger. Og det er essentielt at udnytte den langtidsholdbarhed, som nettet åbenbarer for det skrevne ord. Heri ligger også et kæmpe potentiale. Gode journalistiske fortællingers levetid forlænges uendeligt, fremfor at lide papiravisens skæbne og ende i plastbeholderen til pap- og papir i morgen eller når ugen er omme.

Netop på grund af langtidsholdbarheden fastholder direktør for Nieman Journalism Lab ved Harvard Universitet, Joshua Benton, at de lange formater har bedre vilkår online, end de nogensinde har haft på print. Om læsestrategier har han tankevækkende sagt og skrevet, at netlæserne enten vil have helt korte nyheder eller lange formater, udvidede essays og multimediefortællinger. De fravælger med andre ord det mellemlange. De cirka 800 ord lange artikler, der hverken er særligt aktuelle eller går i dybden, som papiraviserne har lavet i årtier.

Vi snakker langtidsholdbar både i betydningen tidløst indhold og digital tilgængelighed. Er historien almenyldig, måske universel og i hvert fald vedkommende, relevant og virkelig godt fortalt, kan den blive læst i årtier. Folk læser bøger fulde af ren tekst på telefoner, tablets og e-bogslæsere. Amerikanerne læser singlelange, tekstbårne longreads – på mobilen. Herhjemme læser vi også gerne langt på mobilen, hvis historien er stærk og stærkt fortalt. Selvsagt har alle fortællinger deres tid i den forstand, at de er skrevet ind i en kontekst, men de bedste vil have værdi langt ud over den. Især når tilgængelig også betyder let at finde, fordi de lange fortællinger er skilt ud fra resten og har deres eget rum fri for støj. Et rum, der inviterer til at læne sig tilbage, krølle sig sammen og komfortabelt læse en lang fortælling til ende på telefonen. Også folk, der ikke plejer at læse.

20 år gamle, boglange journalistiske seriefortællinger, skrevet med fiktionens virkemidler af eminente amerikanske fortællere som Tom French, Anne Hull og Mitchell Zuckoff, lever stadig i det omfang de er tilgængelige online. Og de er fortsat værd at læse.

KILDELISTE

- Tina Andersen: At fortælle journalistik så verden er til at forstå, kandidatspeciale SDU 2008
- Tina Andersen: Tema: Fortællende journalistik – hvorfor?, kurser og videreuddannelse DMJX forår 2013
- Tina Andersen: Vi har brug for slow journalism, kurser og videreuddannelse DMJX efterår 2014
- Arthur Asa Berger: Narratives in Popular Culture, Media, and Everyday Life, Sage Publications 1997
- Trine Breum: Film, fortælling & forførelse 2 – om filmdramaturgi og manuskriptskrivning, Frydenlund 2004
- Peter Brooks: Reading for the Plot, Harvard University Press 2002
- Jerome Bruner: Actual Minds, Possible Words, Harvard University Press, 1986
- Jerome Bruner: At fortælle historier – i juraen, i litteraturen og i livet, Alinea 2004
- Wendy Call & Mark Kramer (red.): Telling True Stories – a nonfiction writers guide from the Nieman foundation at Harvard University, Plume 2007
- Denton et al: Ways With Words, 1993 (kopi findes på DMJX's bibliotek)
- Jon Franklin: Writing for Story, Penguin Group 1994
- Ulrik Haagerup (red.): En konstruktiv Nyhed – et opgør med pressens negative verdenssyn, Forlaget Ajour 2012
- Ulrik Haagerup: Constructive News, Aarhus University Press, 2017
- Walt Harrington: Intimate Journalism, Sage Publications 1997
- Jean Matter Mandler: Stories, scripts and scenes: aspects of schema theory, Lawrence Erlbaum Associates 1984
- Robert McKee: Story – substance, structure, style, and the principles of screenwriting, Methuen Publishing Ltd 1999
- Jørgen Poulsen, Måske-læserne, Roskilde Universitets Center 1998
- Norman Sims & Mark Kramer (red.): Literary Journalism, Ballentine Books 1995
- Mark Tuner: Den litterære bevidsthed – en kognitiv teori om tankens og sprogets oprindelse, Haase & Søns Forlag 2000

LINKS

- <http://www.niemanlab.org>
- <http://niemanstoryboard.org>
- <http://niemanreports.org>
- <http://niemanreports.org/articles/people-want-to-know-about-people/>
- <https://www.poynter.org>
- <http://niemanreports.org/articles/readership-institutes-newspaper-studies-2/>
- <https://www.linkedin.com/in/tina-andersen-92a490aa/>

OM PU

PRESSENS UDDANNELSESFOND STÅR BAG DENNE BOG

I mere end 43 år har mediebranchens arbejdsgivere og medarbejdere samarbejdet om efteruddannelse i rammerne af Pressens Uddannelsesfond.

Samarbejdets vision er, at ”styrke mediernes position og forretning samt udvikle(r) og fremtidssikre(r) mediemedarbejdernes kompetencer”, og i bestyrelsen er der fælles fodslag om behovet.

”Fonden” er i virkeligheden en forening, der administrerer den støtte til efterdannelse, som arbejdsgiverne indbetaler for deres ansatte. De penge får virksomheden igen, når medarbejderne er på kursus.

Den største del af støtten udbetales via Mediernes Efteruddannelse – PU udbetaler støtte til deltagelse på mere end 200 forskellige kurser hver halve år. Desuden kan medarbejdere søge støtte til anden selvarrangeret kompetenceudvikling, deltagelse i konferencer mv. Virksomhederne kan også søge støtte til interne efteruddannelse for grupper af medarbejdere.

I efteråret 2017 anvendte Pressens Uddannelsesfond en donation fra Svenningsens Fond til en velbesøgt konference om lange formater i danske medier. Svenningsen var skibsreder og fragtede oprindeligt papir til de danske aviser, og derfor var der et naturligt fokus på de trykte medier på konferencen.

En af de vigtige pointer fra konferencen var, at de lange formater er gode til at sælge abonnenter, og derfor er det en vigtig genre på tryk og digitalt, der vil medvirke til at sikre mediernes fremtid.

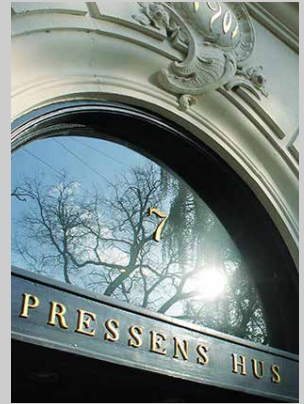
For at fastholde læringen fra konferencen og give flere mediefolk mulighed for at blive klogere på de lange formater har PU besluttet udgive en bog om de lange formater i samarbejde med underviser og forfatter Tina Andersen fra AndersensBureau, der er en af de mest erfarne undervisere på feltet i Danmark.

Det er den, du nu sidder med i hånden, og som vi håber finder god anvendelse på mediarbejdspladser i Danmark.

God fornøjelse

Pressens Uddannelsesfond / Mediernes Efteruddannelse
Skindergade 7, 1159 København K
Tlf. 33974237/23450252

PRESSENS UDDANNELSES FOND

udgiver

Pressens Uddannelsesfond udgiver denne bog for at følge op på læringen fra konferencen “Når langt er godt”, der blev afholdt i efteråret 2017.

Bogen skal give danske mediefolk mulighed for at blive endnu bedre til at skrive længere journalistiske fortællinger. Vi håber, den vil finde anvendelse på mediearbejdspladser i Danmark.

“Når langt er godt” er udgivet med støtte fra Svenningsens Fond.

Som en skygge gled en sort Range Rover ned ad Tåstrupgårdsvej. Rami så den straks. Ingen ejede sådan en bil i deres kvarter. Han stod i aftenmørket og pjattede med sin lilebror Hazim ved sin bil på parkeringspladsen. Det var tretten dage før julen 2007. En svag vind blæste fra nord-nordvest, vejret holdt tørt med en tre-fire graders varme. Nogle børn spillede fodbold i gadelyset nede foran langblokken. Range Roveren nåede enden af vejen, vendte og kørte tilbage. Føreren af bilen udpegede ham, gættede han på.

Mød nogle af de bedste danske skribenter og tilrettelæggere af journalistiske fortællinger. Læs om deres arbejdsmetoder og bliv klogere på, hvorfor de lange formater har en lovende fremtid foran sig. Og på hvorfor lang fortællende journalistik og den balancerede fortælling er essentielle for borgerne og samtidig udgør et enormt og essentielt potentiale for danske og internationale medier fremover.